

Yesu Aakpambalb aah tun LITULN pu na

¹ Njɔ Teofilus, min Luk nan n̄mee njan aagban̄ ke m tuk si Yesu aah nan n̄a pu na m̄m̄ək, ni waah m̄ək binib pu na m̄m̄ək, n-yoonn mu u nan piin waatuln ² ki ti saa n-yoonn mu Uwumb̄ər di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumb̄ər Aafuur Nyaan aap̄ɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga n̄a pu na, le Uwumb̄ər nin di u buen paacham. ³ Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa m̄ək bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki m̄ək bi chain ke u sil kpa lim̄ɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumb̄ər aanaan aah bi pu na. ⁴ Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, “Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln Nte Uwumb̄ər ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti na. Ni nan n̄un tipuur ngbaan pu m chee la. ⁵ Mbam̄ɔn, J̄ɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumb̄ər Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Uwumb̄ər aah di Yesu buen paacham pu na

⁶ Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, “Tidindaan, dandana wee, aa ga nyan timi Israel yaab timi aadim aanaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?”

⁷ Le Yesu tuk bi, “Bundaln Nte Uwumb̄ər ga n̄a waah ban pu na, aa ye nimi aab̄ər. Ti bi u chee la.

⁸ Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseeraadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aatim mɔmɔk ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan mɔmɔk ni.” ⁹ Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.

¹⁰ Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le bijab bilee nan sil bi chee,* ki pee n̄ikekepiiin, ¹¹ ki baa bi, “Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni.”

Baah nyan unii ke u len Judas aalelen pu na

¹² N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem. ¹³ Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn u nan ban u kuln waatin̄ aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmɔk nan bi kidiik ngbaan ni. ¹⁴ Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmɔk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk.

¹⁵ N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi,

* **1:10** : Bijab bilee ngbaan nan ye Uwumbɔr aatuuntiib la.

16 “Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha Ubər David len Judas aabər. Ni n̄mee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni. Naah n̄mee pu Uwumbər Aagbaŋ ponn ni na, see ni ŋa kina. Judas le nan mək binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u. 17 Judas nan ye timi Yesu aakpambalb ponn ni ubaa la. Yesu nan nyan u, ke u tun Uwumbər aatuln ti chee.”

18 U ŋa tiwan ni kaa ŋan na, le ki kan n̄mombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitiŋ bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le tineer məmək nyan. 19 Binib bimək bi Jerusalem na nan ŋun waabər. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke “Nsin aakpaab.”

20 “N-yaayoonn na, Ubər David nan n̄mee Judas aabər, Uwumbər aalahn aagbaŋ ponn ni ke, ‘Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni.

Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.’ †
U nan ki n̄mee Judas aabər ke,
‘Cha unii uken leŋ waaleleŋ.’ ” ‡

21-22 Piita nan ki len ke, “Nima pu na, ni n̄eer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun n̄isachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu Jənn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumbər nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na.”

23 Piita aah len kina na, le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias. 24-25 Le bi mee Uwumbər ke, “Tidindaan,

† 1:20 : Lik Ilahn 69.25. ‡ 1:20 : Lik Ilahn 109.8.

aa nyi binib məmək aasui ni aah bi pu na. Mək timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni aan u li ye saakpambal ki gaa lituln li Judas nan di cha ki buen nin chee ñeer u na.” ²⁶ Baah mee Uwumbər doo na, le bi di ñitakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan mək bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na pu.

2

Uwumbər Aafuur Nyaan aah nan fuu ni pu na

¹ Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na məmək bi kidiik kibaa ni. ² Libuul ngbaan ni, le bi ñun kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln pəpəl aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na. ³ Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan tən bi məmək aayil paab. ⁴ Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi len iliin yayan, Uwumbər Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

⁵ N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumbər na, ki nyan ni ñinibol məmək ponn ni dulnyaa wee ponn ni. ⁶ Le bi ñun Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi məmək ñun bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam. ⁷ Le bi bui ke, “Bijab bi len kina na məmək ye Galilee aatiñ aanib la. ⁸ Bi ña kinye aan ki len timi aaliin aabəñ kina? Ti ñun bi len ti məmək aaliin ibaabaa la. ⁹ Timi bibaa nyan ni Patia aatiñ ni, bibaa mu nyan ni Media aatiñ ni, bibaa mu nyan ni Elam aatiñ ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia

aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Judea aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Asia aatiŋ ni, ¹⁰ bibaa mu nyan ni Frijia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Ijipt aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ mu bi Sairene aatiŋ chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan na, ki nyan ni Rom aatiŋ ni na, ¹¹ bibaa mu nyan ni Krete aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatiŋ ni. Ti mɔmɔk ŋun bi len timi aaliin ki mooni Uwumbɔr aah tun lijinjiir aatun pu na.” ¹² Le ni gar bi mɔmɔk, ki cha bilan ŋmal. Le bi baa tɔb, “Naatataa ye kinye?”

¹³ Le bibaa mu ŋani bi mbɔnyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

Piita aah tuk bi Uwumbɔr aaliin pu na

¹⁴ Le Piita ni Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mpɔɔn pu, ki tuk kinipaak ngbaan, “Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bimɔk bi Jerusalem ni na, ni li pel mbamɔm, ki ŋun maah ga len pu na. ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan. ¹⁶ Baah len iliin yayan pu na, ni ye Uwumbɔr aabɔnabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbɔr len ke:

¹⁷ ‘N-yoonn mu choo na,

m ga di Maafuur Nyaan ŋa binib mɔmɔk pu.

Nijapɔtiib ni nibisatiib ga nabr min Uwumbɔr aah len pu na.

Nimi aanachipɔm ga kan lijinjiir aawan.

Nimi aaninkpiib ga dan tidan.

- 18 N-yoonn ngbaan, m ga nan di Maafuur Nyaan
 na maanaagbiijab ni maanaagbiipiib mu pu,
 le bi ga nabr maah len pu na.
- 19 M ga na lijnjiir aatun kitaapaak ni, ni kitin pu;
 nsin, ni mmii, ni inmanyuu ga li bi;
- 20 nwiin ga bɔln, le unmal mann ke nsin na,
 waahr aan Uwumbɔr aawiin daal nin fuu ni.
 Mu ga li ye nwiin sakpiin mu kpa liyimbil na.
- 21 Liyaadaal ngbaan, unii umɔk mee Uwumbɔr na
 le ga nmar.’ ”*

22 Tɔ, Piita ki len ke, “Israel yaab, li pel man.
 Uwumbɔr ban ke u mɔk binib ke uma le tun ni
 Yesu, u ye Nasaref aatin aanii na. Nima pu le
 u cha u nani lijnjiir aatun, ni lituln li kpa liy-
 imbil na, nimi ponn ni. Nimi nibaa nyi kina.

23 Uwumbɔr aageehn pu le bi nan di Yesu na ni jaal
 ni. Uwumbɔr nan nyi ke bi ga na kina. Le ni di u
 na mbiindam aanaal ni ke bi ti kpa u ndɔpuinkoo
 pu, ki ku u. Nima pu na, nimi le ku u. 24 Uwumbɔr
 le fikr u nkun ni ki bii nkun aapɔn, kaa cha nkun
 joo u. 25 Ubɔr David nan len Yesu aabɔr ke,
 ‘M nan kani Tidindaan m chee n-yoonn mɔmɔk.
 U bi njanpii wɔb, ki biin m pu,
 ke tiwan nibaa taa muk mi.

26 Nima pu na, m kpa mpopiin, ki len mpopiin
 aaliin,

27 le ki kpa limakl ke saan cha maawiin bee
 kitekpiitin ni.

M ye saabo u ye chain na, le saan cha maawon bur.
 Nima le m bi dulnyaa wee ni ki kpa nsuudoon.

28 Aa nan mɔk mi limɔfal aasan.

* 2:21 : Lik Joel 2.28-32.

Saah bi m chee pu na, le m kpa mpopiin pam.’ ”†

²⁹ Le Piita ki len ke, “Nnaabitiib, m ban m tuk nimi tiyaaaja David aabər chain la. U nan kpo, le bi sub u. Din pu na, waakaakul bi do. ³⁰ U nan ye Uwumbər aabənabr ubaa la, ki nyi ke Uwumbər puu tipuur ke u ga ɲa uma David uyaabil ubaa ubər, ke uma David aah ye ubər pu na. ³¹ David nan nyi Uwumbər aah ga ɲa pu na. Nima pu na, u nan len ke Uwumbər ga nan fikr Kristo u gaa timi lii na nkun ni, kaan cha u bee kitekpiitin ni. Waawon aa bur. ³² Uwumbər fikr Yesu nkun ni. Tinimbil kan u, le ti tuk binib. ³³ Uwumbər nyun Yesu, ki di u kaan unɲangii wəb. U gaa Nfuur Nyaan Ute Uwumbər chee, uma Uwumbər aah nan puu tipuur ti ke u ga tii u na. Naah kan pu na, ni naah ɲun pu dandana wee na, ye Uwumbər Aafuur Nyaan le u di ɲa ti ni. ³⁴ David aa nan buen paacham. U mu nan len ke,

‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ɲɲangii wəb,

³⁵ ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’ ”‡

³⁶ Le Piita ki len ke, “Israel yaab məmək, m ban ke ni sil bee ke ni ye Yesu aabər le m len. Nimi le kpa u ndəpuinkoo pu. Uwumbər le mək ke uma Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Tidindaan.”

³⁷ Kinipaak ngbaan aah ɲun Piita aah len pu na, le ni muk bi sakpen. Le bi baa Piita ni Yesu aakpambalb biken na, “Tinaabitiib, ti ga ɲa kinye?”

³⁸ Le Piita bui bi, “Ni məmək kpeln nimi aabimbin, ki cha ti muin nimi nnyun ni, Yesu Kristo

† 2:28 : Lik Ilahn 16.8-11. ‡ 2:35 : Lik Ilahn 110.1.

aayimbil pu. Le Uwumbər ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, ki tii nimi ipiin i ye Waafuur Nyaan na. ³⁹ Tidindaan Uwumbər nan puu tipuur ke u ga di Waafuur Nyaan tii nimi, ni nimi aabim, ni binib bi bi ni daa na: u ga tii binib bi u ga yin bi na məmək.”

⁴⁰ Le Piita di tibər ti wiir na tuk bi Yesu aabər, le ki sur bi ki bui bi, “Pəən nibaa man ki ɲmar, ki nya ntafadaan mu ga pii titunwanbirdam ngbaan na ni.” ⁴¹ Le bi muin binib bi gaa Piita aah len pu na nnyun ni. Liyaadaal ngbaan le binib ɲichur ɲitaa ɲmar, ki kpee bi pu. ⁴² Binimbil nan man ke bi bae Yesu aabər, waakpambalb chee. Bi məmək nan kpaan kiməbaan, ki ji təb chee tijikaar, ki kpaani təb chee ki mee Uwumbər.

Yesu aanib aabimbin aah nan bi pu na

⁴³ Uwumbər nan cha Yesu aakpambalb tun lijinjir aatun pam. Nima pu na, binib məmək nan san Uwumbər. ⁴⁴ Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kpaan təb chee, ki di baawan yakr təb. ⁴⁵ Binib nan kooh baah kpa tiwan ni na, ki di ɲimombil ngbaan yakr təb, baah ban pu na. ⁴⁶⁻⁴⁷ Idaa məmək bi nan kuuni Uwumbər Aadichal ni, ki kpaani bido ki ji tijikaar, ki pak Uwumbər, ki kpa mpopiin, ni tibulchinn. Le binib məmək pak bi. Tidindaan nan joo binib bi ɲmar na kpa waanib pu idaa məmək la.

3

Baah cha uwəb pəək pu na

¹ Daalbaadaal, tikur titaa yoonn, Piita ni Jənn nan buen Uwumbər Aadichal ni. Ni nan ye limeel

yoonn la. ² Uja ubaa nan bi nima ki ye uwəb. Baah nan ma u na, u nan ye uwəb la. Bi nan yoor u kaani Uwumbər Aadichal aabisaməb chee idaa məmək. Bi yin mbisaməb ngbaan ke “Mbisaməb Nyaan.” Bi nan joo u kaani nima chee ke u li mee binib bi koo ni Uwumbər Aadichal ni na, ke bi tii u njimombil. ³ Le u kan Piita ni Jənn bi koo Uwumbər Aadichal ni. Waah kan bi na, le u mee bi ke bi tii u tiwan. ⁴ Le Piita ni Jənn lik u. Le Piita bui u, “Lik timi.” ⁵ Le u lik bi, ki dak ke bi ga tii u tiwan la. ⁶ Le Piita bui u, “Maa kpa njimombil. M ga tii si maah kpa ni na la. Yesu Kristo u ye Nasaref aatiŋ aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun.” ⁷ Le Piita chuu uŋangii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben pək. ⁸ Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumbər Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumbər. ⁹ Le kinipaak məmək kan u bi chuun ki pak Uwumbər. ¹⁰ Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumbər Aadichal aabisaməb nyaan chee na. Waah pək na, le ni gar bi pam.

Piita aah tuk binib Uwumbər Aadichal ni pu na

¹¹ Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jənn na, le binib ngbaan məmək san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke “Solomonn aakaakpaak.” Ni nan gar bi pam. ¹² Tə, Piita aah kan bi na, le u baa bi, “Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapəon le cha uja wee pək aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina. ¹³ Uwumbər le cha u pək. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər, u ye tiyaajatiib Aawumbər na, nyuŋ Waabo Yesu

la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii, le naa kii. ¹⁴ Yesu le ye unii u Uwumbər nyan u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii. ¹⁵ Ni ku Yesu u tii timi liməfal na. Le Uwumbər fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a. ¹⁶ Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbiil le kpa mpəɔn, le ki cha u pəək. Waah ɲa Yesu aayimbiil naadii pu na, nima le cha u pəək. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbiil ni.

¹⁷ “Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na. ¹⁸ N-yaayoonn na, Uwumbər nan cha waabənabtiib məmək len ke Waanii Kristo* ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbər cha ni ɲa kina. ¹⁹ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbər aasan. Ni yaa ɲa kina kan, Uwumbər ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur, ²⁰ ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ɲmar. Uma le ye Kristo, u Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii nimi na. ²¹ Uma Yesu le ga li bi Uwumbər do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbər ga toor tiwan məmək na. N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib bi bi chain na nan len tibər timina. ²² Uwumbər aabənabr Moses nan len ke, ‘Nidindaan Uwumbər ga tun ni ubənabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibər ti na məmək man. ²³ Unii umək kaa kii ubənabr ngbaan aah ga len pu na, Uwumbər ga yakr u, ki nyan ni u waanib

* **3:18** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

ponn ni, ki ku u.[†] ²⁴ Uwumbər aabənabtiib bimək nan len tibər na, Samuel ni bibənabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibər timina. ²⁵ Nimi le ye bibənabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbər nan puu tipuur tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuur ngbaan. Uwumbər nan tuk Abraham ke u ga ɲa tinyoor ɲa ɲinibol ɲimək bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.[‡] ²⁶ Nima pu na, Uwumbər nan nyan Waabo, ki nan tun ni u ni chee njan, ke u nan ɲa nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na.”

4

Juu yaab aaninkpiib aah jin Piita ni Jənn tibər pu na

¹⁻² Piita ni Jənn nan laa beenin len tibər kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbər aatotoortiib, ni Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jənn aah tuk kinipaak ngbaan pu na, ³ le ki gee linjuul bi pu, ki chuu bi, ki di ɲa kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln kitaak. ⁴ Binib bi ɲun Piita ni Jənn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu ɲichur ɲijmu.

⁵ Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibəjirb aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɓ nan kuun Jerusalem ponn ni. ⁶ Bi ni Uwumbər aatotoorninkpel u bi yin u ke Anas

[†] 3:23 : Lik Ikaal 18.15, 18, 19. [‡] 3:25 : Lik Mpiin 22.18; 26.4.

na, ni Kayafas, ni Jønn, ni Aleksanda, ni uto-toorninkpel do yaab biken, nan kuun tɔb chee.

⁷ Le bi cha Piita ni Jønn sil binimbiin ni, le ki baa bi, “Ni ɲa kinye aan ki cha uwɔb ngbaan pɔɔk? Ni kpa ba aapɔɔn? Ni di ɲma aayimbil ki tii u laafee?”

⁸ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, “Juu yaab aayidam, ni bibɔjirb aaninkpiib, ⁹ taah ter uwɔb ngbaan na, le ni ji timi tibɔr din, ki baa timi ke ti ɲa kinye ki cha u pɔɔk. ¹⁰ M ban ke nimi ni Juu yaab biken mɔmɔk bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatiɲ aanii na, waayimbil aapɔɔn le cha uja wee pɔɔk. Uma Yesu pu, le u kpa laafee mbamɔm, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu, le Uwumbɔr fikr u nkun ni. ¹¹ Yesu aabɔr ɲmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na,

lima le ye litakpajal.’*

¹² Uma Yesu pu, le ti ga ɲmar. Uwumbɔr di Yesu aayimbil tii timi, ke ti ɲmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga ɲmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga ɲmar.”

¹³ Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jønn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajɔtiib la. ¹⁴ Bi kan uja u Piita ni Jønn cha u pɔɔk na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki ɲmaa kpak bi. ¹⁵ Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na, le bininkpiib ngbaan kpokl tɔb baah ga ɲa pu na, ¹⁶ ki baa tɔb, “Ti ga ɲa bijab ngbaan kinye? Binib bimɔk bi Jerusalem ni

* **4:11** : Lik Ilahn 118.22.

na nyi ke bi tun lijnjiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan ηmaa nee. ¹⁷ Ti mu aa ban ke tibər ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil.”

¹⁸ Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil. ¹⁹ Le Piita ni Jənn bui bi, “Ti yaa kii nimi aaməb, bee ti yaa kii Uwumbər aaməb le kan, nilani ηan Uwumbər chee? Ni dakl ki lik. ²⁰ Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah ηun pu na. Taan ηmaa yii.” ²¹ Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa ηmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan məmək nan bi nyuηni Uwumbər, lijnjiir aatuln ngbaan pu. ²² Uja u bi cha u pək na nan jer ηibin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar kinipaak ngbaan məmək.

Yesu aanib aah mee Uwumbər ke u tii bi lipobil pu na

²³ Baah di Piita ni Jənn lii na, le bi gir buen bijətiib chee, ki ti tuk bi Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na məmək. ²⁴ Baah ηun kina na, le bi məmək kpaan kiməbaan, ki mee Uwumbər, ki len ke, “Mpənsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitij, ni nnyusakpem, ni tiwan nimək bi ni məmək ponn ni na. ²⁵ N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaja Ubər David len saabər. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapəon pu le u nan len ke, ‘Binib bi kaa ye Juu yaab na gee liηuul fam la.

Ninibol mu dakl ilandak i kaa kpa tinyoor na.

26 Dulnyaa wee ni aabər b gor bibaa,
binib aayidam kuun təb chee,

bi ti jan Uwumbər ni Waanii Kristo kijaak.†

27 Tə, David aah nan len pu na, ni ye mbamən la. Ubər Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitinj kee ponn ni, ke bi nan ku Saatutunn Yesu u ye chain na. Uma le aa nyan ke u gaa timi lii. 28 Bi nan kuun bi ti ɲa saah nan len ke bi ga ɲa pu na. Saapəən, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ɲa kina.

29 Uwumbər, lik baah faani timi nfaan pu na. Ter timi saatutum, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabər. 30 Di saapəən tii bibum laafee. Cha ti tun lijnjiir aatun, ki mək binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpəən.”

31 Baah mee Uwumbər doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na deɲ. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbər aabər.

Yesu aanib aah di baawan yakr təb pu na

32 Binib bimək nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kiməbaan, ni nlandakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi məmək yakr baawan məmək, ki di tii təb. 33 Le Yesu aakpambalb kpa mpəən ki jin seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbər ter bi məmək sakpen.

34-35 Binib nan kooh baah kpa tisar ni ɲidichal ɲi na, ki joo ni ɲimombil ɲi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimək aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

† 4:26 : Lik Ilahn 2.1-2.

³⁶ Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, “U sɔŋni binib aasui na”. U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatiŋ ni la. ³⁷ U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

5

Ananias ni upuu Safaira aah ŋa pu na

¹ Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira. U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan ŋimombil, ² ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah ŋa pu na. ³ Le Piita baa u, “Ananias, ba ŋa aa cha kinimbɔŋ koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa ŋmann Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki gur aabaa ŋimombil ngem?” ⁴ Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, ŋimombil ngbaan mu ye siyee la. Ba ŋa aa dak aasui ni ke aa ga ŋa kina? Saa mɔn nnyamɔn ki tuk binib baanja. Uwumbɔr le aa mɔn nnyamɔn tuk u.” ⁵ Ananias aah ŋun waah len pu na, le u kpo ki lir kitiŋ. Le ijawaan chuu binib bimɔk ŋun tibɔr ngbaan na. ⁶ Le binachipɔm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.

⁷ Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibɔr ngbaan. ⁸ Le Piita baa u, “Naah kooh kisaak ngbaan na, ŋimombil ngbaan mɔmɔk le na aa?”

Le u kii ke, “Een, ŋima le na.”

⁹ Le Piita baa u, “Ba ŋa aa ni aachal mɔmɔk kpaan kimɔbaan ke ni ga tɔŋ Uwumbɔr Aafuur Nyaan? Lik, binachipɔm bi sub aachal na fuu ni

mbisaməb. Le bi ga yoor aa mu ki nya lipaal.”
¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitin, unimbiin ni. Le binachipəm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee.
¹¹ Le Yesu aanib məmək, ni binib bimək n̄un tibər ngbaan na san ijawaan sakpen.

Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na

¹² Yesu aakpambalb nan tun lijnjiir aatun pam. Lijnjiir aatun ngbaan le mək binib ke Uwumbər bi bi chee. Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kuun təb chee, Solomonn aakaakpaak ni, Uwumbər Aadichal ni. ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib məmək mu nan pak bi. ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaie n-yoonn məmək, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir. ¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjun pinn jer bi pu, ki cha bi pək. ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyayaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi məmək pək.

Baah n̄a Yesu aakpambalb falaa pu na

¹⁷ Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bimək dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipipoln Yesu aakpambalb pu, ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di lan̄ kiyondiik ni. ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbər aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaalen̄, le ki nyan bi, ki bui bi, ²⁰ “Li cha ti sil Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib liməfal ngbaan aabər məmək.” ²¹ Le bi kii Uwumbər aatuun

ngbaan aaməb. Kichakpinaanyeeek ni, le bi koo ni Uwumbər Aadichal ni, ki nan tuk binib liməfal aabər na.

Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibəjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib məmək, le ki tun bikikiirb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb. ²² Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibəjirb aaninkpiib, ²³ “Ti fuu kiyondiik ni, ki kan ni lak mbaməm. Bikikiirb mu si kii jaalenj mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni ni.” ²⁴ Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Uwumbər aatotoorninkpiib aah n̄un kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga n̄a pu na. ²⁵ N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, “Lik, bijab bi ni di n̄a kiyondiik ni na bi Uwumbər Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabər.” ²⁶ Le Uwumbər Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpəən; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na ga mae bi n̄itakpal.

²⁷ Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin bibəjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui bi, ²⁸ “Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabər Jerusalem məmək ni, ki len ke waasin bi tin̄aal ni la.”

²⁹ Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, “Ni ye ke ti kii Uwumbər aaməb la, naa ye binib aaməb. ³⁰ Nimi le kpaa Yesu ndəpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaajatiib Aawumbər fikr u nkun ni, ³¹ ki nyun u, ki di u kaan un̄angii wəb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab nsan

ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbər di cha timi aatunwanbir pinn timi. ³² Timi ni Uwumbər Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseeraadam ki tuk binib tibər ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waaməb na.”

³³ Bibəjirb aaninkpiib aah ŋun baah len pu na, le bi gee liŋuul sakpen, ki ban bi ku bi. ³⁴ Le bibəjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbər aakaal aaməməkəb aaninkpel, ki kpa liyimbil Juu yaab məmək chee. Le u tuk bi ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib. ³⁵ Baah nyan lipaal na, le u bui bi, “Israel yaab, ni li nyi naah ga ŋa bijab ngbaan pu na. ³⁶ N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimək dii u na nan yaa, ki bee fam. ³⁷ Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatiŋ aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le bijab ku u mu. Waadidiliib bimək dii u na mu yaa. ³⁸ Nima le m tuk nimi, nyan niŋaal bijab ngbaan aabər ni, ki taa ŋa bi nibaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibəm aatuln kan, li ga bee yəli. ³⁹ Ni yaa ye Uwumbər aatuln kan, naan ŋmaa nyan bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni li nyi man, nibaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbər le kijaak.”

Bi nan kii Gamaliel aah len pu na. ⁴⁰ Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabər daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi

lii. ⁴¹ Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbər pak bi ke bi ye binib bi ga ŋmaa ji iniməən Yesu aayimbil pu na. ⁴² Idaa məmək le bi chaa Uwumbər Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbər aabər ki mooni tibənyaan tee, ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lir na.

6

Baah nyan biteterb bilole pu na

¹ Binib nan gaal Yesu ki keei idaa məmək ki kpaē waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ŋulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa məmək na, bi sulni baakpopiib bər. ² Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib məmək, ki nan bui bi, “Naa ŋan ti li yakr tijikaar ki di cha Uwumbər aaliin. ³ Nnaabitiib, nima pu na, ni nyan ni ponn ni bijab bilole bi gbiin Uwumbər Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbaməm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib. ⁴ Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbər aabər aamoon pu la.”

⁵ Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi məmək aasui. Le bi nyan uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbaməm ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan na. Bi nan nyan Filip, ni Prokorus, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatiŋ aanii na mu. Nikolas aa nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan. ⁶ Le bi nyan bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbər tii bi, ki di biŋaal paan bi pu.

⁷ Le Uwumbør aabør nan mooni ɲipepel məmək. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpaе waadidiliib pu ki wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbør aatoorb pam mu nan gaa Yesu aabɔnyaan tee ki kii.

Baah chuu Stiifen mpɔɔn pu na

⁸ Uwumbør nan ter Stiifen mbaməm, ki tii u mpɔɔn sakpen, ki cha u tun lijnjiir aatun Juu yaab aakaasisik ni. ⁹ Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatiɲ ni, ni Aleksandria aatiɲ ni, ni Silisia aatiɲ ni, ni Asia aatiɲ ni. Bijab ngbaan le kpak Stiifen kinikpakpak. ¹⁰ Uwumbør Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ɲmaa len ki nyan u. ¹¹ Nima pu le bi tii bijab bibaa ɲimombil ke bi məlɲ inyamən paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ɲun u sii Moses ni Uwumbør. ¹² Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməmək geе liɲuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpɔɔn, ki di u siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni, ¹³ le ki joo ni binib bi ga məlɲ inyamən paan u na. Le bi len ke, “N-yoonn məmək uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbør Aadichal. ¹⁴ Ti ɲun u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiɲ aanii na, ga gbaa wii Uwumbør Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i məmək na.” ¹⁵ Le bibɔjirb aaninkpiib məmək lik Stiifen ki kan ke unimbil wɔb wiin chain ke Uwumbør aatuun aanimbil wɔb na.

7

Stiifen aah len pu na

1 Uwumbər aatotoorninkpel nan baa Stiifen, “Baah len pu na, ti gbii ii?”

2 Le Stiifen bui ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbər u nyuun na nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatiŋ ni, kaa kee buen Harann aatiŋ ni, ke u ti kal nima. 3 Le Uwumbər bui u, ‘Nya aado yaab aatiŋ ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mək si kitiŋ ki na ponn ni.’* 4 Nima pu le u fii Kaldii yaab aatiŋ ni, ki buen Harann aatiŋ ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbər nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na. 5 N-yoonn ngbaan, Uwumbər aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisaŋ libaa. U nan puu tipuur tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbər nan puu tipuur tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo. 6 Le Uwumbər bui u, ‘Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyayan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa. 7 Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga daa bitafal. N-yoonn ngbaan le aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.’† 8 Le Uwumbər puu tipuur tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib məmək gii ŋichakpan, aan ni mək ke bi kii uma Uwumbər aah puu tipuur ti na. Le Abraham ma ubijabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japotiib kipiik ni bilee bi ye

* 7:3 : Lik Mpiin 12.1. † 7:7 : Lik Mpiin 12.7; 15.13-14; 17.8; Nnyam 3.12.

tiyaajaninkpiib na. Le bi məmək gii ηichakpan.

⁹ “Le Jakob aajapətiib nan kpa lipiipoln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitin kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijpt. Le Uwumbər mu nan bi u chee, ¹⁰ ki ter u, ki nyan u waafalaa məmək ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijpt aatin aabər. Le Uwumbər tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabər. Le Faro di u ηa kitin ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan. ¹¹ N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijpt aatin ni, ni Kanaann aatin ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatin ni. Baa nan kan tijikaar. ¹² Le bite Jakob ηun ke tijikaar bi Ijpt aatin ni. Nima pu na, u nan cha ujaapətiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee. ¹³ Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mək bi, le ki di waamaal mu mək Ubər Faro, ¹⁴ le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi ti yin ni u ni waamaal məmək, bi dan u chee Ijpt aatin ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biηmu la. ¹⁵ Le bi məmək buen u chee Ijpt aatin ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo. ¹⁶ Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatin ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ηimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

¹⁷ “Tə, Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga ηa waah puu tipuur ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too pər kpee Ijpt aatin ni. ¹⁸ Ni nan yunn pam, le ubərkaan u kaa nan nyi Josef aabər na jin nnaan Ijpt aatin ni. ¹⁹ Le u nan ηmanni tiyaajatiib ki ηani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo. ²⁰ N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ηan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do

in̄mal itaa. ²¹ Waah ŋa in̄mal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ŋa waabo. ²² Le bi mək u Ijpt yaab aalan aabəŋ aabəŋ. Le u kpaln unii u nyi tibər na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

²³ “Waah ŋa ŋibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann unaabitiib Israel yaab. ²⁴ Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ŋa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u. ²⁵ U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumbər ga cha u nyan bi baadim aan̄aal ni. Le baa bee. ²⁶ Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, ‘Njətiib, ni ye naabitiib la. Ba ŋa ni ŋani təb bakaa?’ ²⁷ Le unii u ŋa un̄een aatə bakaa na nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, ‘Ŋma ŋa si timi aayidaan ni ubəjir?’ ²⁸ Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?’† ²⁹ Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiŋ ni, ki buen Midiann aatiŋ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.

³⁰ “Ŋibin imonko ilee aah jer na, le Uwumbər aatuun di ubaa mək Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijool li bi yin li ke Sainai na chee. Uwumbər aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu. ³¹ Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ŋun Uwumbər aaneel len ke, ³² ‘Min le ye aayaajatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.’ Ijawaan chuu Moses, le uwon

† 7:28 : Lik Nnyam 2.14.

gbaa. Waa ki kaa u ki lik. § 33 Le Uwumbər bui u, ‘Saah si nin chee na ye kitiŋ ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan. 34 M kan maanib Israel yaab aah bi ji falaa sakpen Ijpt aatiŋ yaab aanaal ponn ni pu na, ki ŋun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatiŋ ni, aa ti nyan bi nima chee.’*

35 “Tɔ, Moses le ye unii u Israel yaab nan yii u, ki bui u ke, ‘Ŋma ŋa si timi aayidaan ni ubɔjir?’ Uma le Uwumbər nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi. 36 Uma Moses le nyan bi Ijpt aatiŋ ni, ki tun lijinjiir aatun nima chee, ni Limɔɔkal Aanyusakpem† ni, le ki ti nin tun lijinjiir aatun timoor ni, ŋibin imonko ilee. 37 Uma Moses le tuk Israel yaab, ‡ ‘Uwumbər ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.’ 38 Uma Moses, ni tiyaajatiib, ni Uwumbər aatuun nan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumbər aatuun len u chee tibər lijool ngbaan paab, ki tuk u limɔfal aabər ke u nan tuk timi.

39 “Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waamɔb. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatiŋ ni, 40 le ki bui Moses aanaal Aaronn, ‘Maa ŋiwaa tii timi, ti li dii ŋi. Moses u nyan ni timi Ijpt aatiŋ ni na, taa ki nyi waah bi niwɔb na.’ § 41 N-yoonn ngbaan le bi di salmaa mɔɔ unaabo, le ki toor kitorok tii u. Baah mɔɔ unaabo ngbaan na, le bi jin njim ki

§ 7:32 : Lik Nnyam 3.6. * 7:34 : Lik Nnyam 3.1-10. † 7:36 : Limɔɔkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. ‡ 7:37 : Lik Ikaal 18.15, 18. § 7:40 : Lik Nnyam 32.1.

məoni sakpen. ⁴² Le Uwumbər daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni ɲiɲmabil ɲi bi kitaapaak na. Uwumbər aabənabr nan ɲmee tibər ngbaan Uwumbər Aagbaɲ ponn ni, ke Uwumbər len ke, ‘Israel yaab, ni nan kər tiwakor

ki toor kitork ɲibin imonko ilee timoor ni.

Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.

⁴³ Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool, ni liwaal Refann* li ye liɲmabil aanəɲ na.

Ni nan məə ɲiwaa ɲimina, ke ni li dooni ɲi.

Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni,

kitiɲ ki bi Babiloɲ aatiɲ aapuwoɓ na ni.’†

⁴⁴ “Tə, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbər nan joo ubaa mək bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga ɲa pu ki ɲa libool ngbaan na. Le Moses ɲa li Uwumbər aah mək u pu na. ⁴⁵ Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitin ki Uwumbər jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubər David aayoonn.

⁴⁶ Uwumbər nan gee Ubər David. Le David nan ban ke u maa lidichal tii Uwumbər, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbər na. David mu aa nan maa lidichal tii Uwumbər. ⁴⁷ Ujapəon Solomonn le nan maa lidichal tii Uwumbər.

⁴⁸ “Tə, Uwumbər u kaa kpa ɲeen aatə na aa bi binib aah maa ɲidichal ɲi na ponn ni baanja. Uwumbər aabənabr nan len ke Uwumbər len ke,

* **7:43** : Refann nan ye n-yaayoonn na aawaal li bi nan len ke lima le joo liɲmabil li bi yin li ke Saturin na. Binib bi kaa dii Uwumbər na nan dooni liwaal ngbaan. † **7:43** : Lik Amos 5.25-27.

49 ‘Kitaapaak le ye maabərjal,
 le kitiŋ ye ntaa aah taa ni pu na:
 ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi?
 Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?
 50 Min mbaa le nan naan tiwan nimina məmək.’ †
 51 Tə, Stiifen nan ki len ke, “Nitafal pəə, naa
 dii Uwumbər aasan nisui ni, kaa pel waaliin.
 N-yoonn məmək ni ban ni yii Uwumbər Aafuur
 Nyaan, ke niyaajatiib aah nan yii mu pu na.
 52 Niyaajatiib nan muk Uwumbər aabənabtiib
 məmək, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbər Aatu-
 tunyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u.
 53 Uwumbər nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi
 waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan.”

Baah mae Stiifen ŋitakpal ki ku u pu na

54 Stiifen aah len kina na, le liŋuul chuu binib
 ngbaan, le bi ŋmə ŋinyin. 55 Le Stiifen u Uwumbər
 Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki
 kan Uwumbər aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu
 si unŋangii wəb. 56 Le u bui ke, “Lik, m kan kitaapaak
 chuu piir, ki kan Unibən Aabo na si Uwumbər
 aənŋangii wəb.”

57 Waah len kina na, le bi teen mpəən pu, ki di
 biŋaal ŋeeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u,
 58 ki nyan u kitiŋ ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki
 ti mae u ŋitakpal. Le biseeraadam ngbaan chuu
 peer baabəkul, ki di bil unachipəən ubaa chee, bi
 yin u ke Səəl. 59 Le bi mae Stiifen ŋitakpal u ti kpo.
 Baah bi mae u ŋitakpal na, le u mee Tidindaan
 ke, “Tidindaan Yesu, gaa maawiin,” 60 le ki gbaan
 utaaŋaayil pu, le ki teen mpəən pu, “Tidindaan, taa

† 7:50 : Lik Aisaya 66.1-2.

teen bi baah ŋa bakaa u na.” Waah len kina na, le u kpo.

8

Sɔɔl aah ŋa Yesu aanib falaa pu na

¹ Baah ku u pu na, le Sɔɔl kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki ŋa bi falaa sakpen. Nima pu na, bi mɔmɔk nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim mɔmɔk ponn ni. Yesu aakpambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa. ² Le bijab bi san Uwumbɔr na sub Stiifen ki wii mpɔɔn pu.

³ Le Sɔɔl pɔɔn ubaa, u ti bii Yesu aanib ki ŋa bi fam. U nan koo ŋidichal ŋidichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpɔɔn, ki ti di ŋa kiyondiik ni.

Filip aah buen Samaria aatiŋ ni pu na

⁴ Tɔ, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim mɔmɔk ni, le ki tuk binib waabɔnyaan. ⁵ Le Filip buen Samaria aatiŋ ni ki ti tuk binib Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ⁶ ki tun lijnjiir aatun. Baah kan lijnjiir aatun ngbaan ki ŋun waah len pu na, le kinipaak pel waabɔr ngbaan mbamɔm. ⁷ U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpɔɔn pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwɔb mu pam kan laafee. ⁸ Nima pu le Samaria aatiŋ aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹ Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simon; u nan ye ubɔɔ la, ki tun lijnjiir aatun ŋi gar Samaria aatiŋ aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun. ¹⁰ Le binib mɔmɔk, bigiim ni bipɔɔndam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbɔr

aapɔɔn, ki yin u ke Mpɔɔn Sakpiindaan. ¹¹ U nan tun inyɔk aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi nan kii tii u. ¹² Le Filip dan nan tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan, ni Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mɔk. ¹³ Le Simonn, u ye ubɔɔ ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa mɔmɔk, ki kan u tun lijnjiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyan.

¹⁴ Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na nɔn ke Samaria aatiŋ aanib gaa Uwumbɔr aaliin. Baah nɔn kina na, le bi cha Piita ni Jɔnn buen bi chee. ¹⁵ Le Piita ni Jɔnn ti fuu nima, ki mee Uwumbɔr tii binib bi gaa Uwumbɔr aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan. ¹⁶ Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la. ¹⁷ Nima pu na, Piita ni Jɔnn nan mee Uwumbɔr tii bi, le ki di biŋaal paan bi pu. Baah ŋa kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.

¹⁸ Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di biŋaal paan binib pu na, Uwumbɔr tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ŋimombil, ¹⁹ bi tii u mpɔɔn mumina, ke u yaa di unjaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

²⁰ Le Piita baa u, “Aa dak ke aa ga ŋmaa di ŋimombil daa Uwumbɔr aapiin aa? Saah dak pu na, naa ŋan. Aa ni saamombil bee fam. ²¹ Aasui aa ŋan Uwumbɔr chee. Aaŋaal aa bi waabɔnyaan ni. ²² Kpeln aapobil, ki di cha saatunwanbir ngbaan,

ki mee Uwumbər ke u di cha saalandakbir pinn si.
²³ M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si.”

²⁴ Le Simonn bui Piita ni Jənn, “Mee Uwumbər tii mi, aan saah len tibər ti na, ti taa pii mi.”

²⁵ Tə, Piita ni Jənn nan tuk Samaria aatiŋ aanib Tidindaan aabər, ki sur bi mbaməm, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bə dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabənyaan.

Itiopia aatiŋ aaninkpel aah gaa Yesu ki kii pu na

²⁶ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ŋangii wəb, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiŋ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ŋa nsankpok a. ²⁷⁻²⁸ Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar tərōku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiŋ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ŋikookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiŋ aamombil məmək, ki kpa mpəən sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabərpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbər, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatərōku sakpiin ponn ni, ki karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənabr Aisaya nan ŋmee ki na. ²⁹ Le Uwumbər Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha tərōku ngbaan chee. ³⁰ Le Filip san buen u chee ki ti ŋun u bi karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənabr Aisaya nan ŋmee ki na. Le Filip baa u, “Saah bi karni kigbaŋ ki na, aa bee naatataa aa?”

³¹ Le u bui ke, “Unii yaa kaa mək mi kan, m ga ŋa kinye ki bee?” le ki tuk Filip ke u koo ni u chee

ki nan kal təroku na ponn ni. ³² Tɔ, waah bi karni Uwumbər Aagban ponn ni nin chee na ηmee ke, “Bi yaa chuu upiib bi ti kər u kan, waa wii.

Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii.

U mu bi kina la.

Baah chuu u mpɔɔn pu na,

waa len tibaa ke u nyan ubaa tibər ngbaan ni.

³³ Bi nan di u ηa bibɔjirb chee, ki mɔln inyamɔn paan u,

ki jinn u inimɔn.

Bi nan ku u, le unii ubaa aan ηmaa len uyaabitiib pu.”*

³⁴ Tɔ, le uja ngbaan baa Filip, “Uwumbər aabɔnabr aah nan len pu na, u len ηma aabər? U len ubaa aabər le aan u len uken aabər la?” ³⁵ Le Filip tuk u ηηmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabər la, le ki tuk u tibɔnyaan na. ³⁶ Baah bi təroku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun dɔ. Le uja ngbaan bui Filip, “Lik, nnyun sɔ. Aa ga ηmaa muin mi nnyun ni dandana wee ee?”

[³⁷ Le Filip bui u, “Aa yaa gaa Yesu ki kii mbamɔm kan, m ga ηmaa muin si nnyun ni.”

Le u bui u, “M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbər Aajapɔɔn la.”]

³⁸ Le u cha waatəroku sil. Le u ni Filip mɔmɔk bilee sunn sil ni kitiŋ, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni. ³⁹ Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatəroku ponn ni, ki

* **8:33** : Lik Aisaya 53.7-8.

cha, ki nan kpa mpopiin pam. ⁴⁰ Binib nan kan Filip kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bə dii ntim məmək ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabənyaan, le ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

9

Səəl aah gaa Yesu ki kii pu na (Lituln 22.6-16; 26.12-18)

¹⁻² Səəl ma nan beenin kpa liŋuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatiŋ ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib məmək, ki chuu bi mpəən, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbər aatotoorninkpel chee, ke u ηmee kigbaŋ tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatiŋ ni kan, u ga di kigbaŋ ngbaan mək mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.

³ Tə, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u. ⁴ Le u lir kitiŋ, ki ηun nneel len ke, “Səəl, Səəl, ba ηa aa ηani mi falaa?”

⁵ Le Səəl baa u, “Ndindaan, ηma ye?”

Le u bui u, “Min le ye Yesu, u aa ηa u falaa na. ⁶ Fii sil, ki li cha kitiŋ ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, bi ga tuk si saah ga ηa pu na.”

⁷ Binib bi nan dii Səəl na si ηmin, kaa ηmaa len tibaa. Bi ηun nneel len, kaa waa unii. ⁸ Le Səəl fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu uŋaal, ki dar u cha Damaskus aatiŋ ni. ⁹ Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.

¹⁰ Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatiŋ ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidaŋ ponn ni, ki bui u, “Ananias.”

Le u bui ke, “Ndindaan, m sɔ.”

¹¹ Le Tidindaan bui u, “Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Sɔɔl, aan u ye Tasus aatiŋ aanii na. U bi mee Uwumbɔr, ¹² le ki daŋ tidaŋ ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di uŋaal paan u pu, ke unimbil ki likr.”

¹³ Le Ananias bui ke, “Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabɔr, ke u ŋani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni. ¹⁴ U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbɔr aatotoorninkpiib tii u ke u chuu saanib mɔmɔk, ki buu bi tikululn na.”

¹⁵ Le Tidindaan bui u, “Li cha u chee. M nyan u la, u ti li joo maabɔr tuk bibɔrb, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee mbɔr.

¹⁶ Min mbaa ga mɔk u waah ga ji falaa u mɔmɔk maayimbil pu na.”*

¹⁷ Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Sɔɔl chee, ki di uŋaal paan u pu, le ki bui u, “Nna aabo Sɔɔl, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mɔk si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tijaŋpɔkr na nyan Sɔɔl aanimbil ni. Le unimbil ki likr, le u fii sil. Le bi muin u nnyun ni. ¹⁹ Le u jin tijikaar, ki ki kan mpɔɔn.

Sɔɔl aah moon Uwumbɔr aabɔr Damaskus aatiŋ ni pu na

* **9:16** : Lik Kolose Yaab 1.24.

Sɔɔl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatinj ni. ²⁰ Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabɔr, ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.

²¹ Le ni gar binib bimɔk nɔn waah len pu na. Le bi baa tɔb, “Naa ye uja ngbaan le nan nja Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikululn buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi nja Uwumbɔr aato-toorninkpiib aajaal ni.”

²² Sɔɔl nan moo kani mpɔɔn u di tuk binib Yesu aabɔr, le ki len ki nyanj Juu yaab bi bi Damaskus aatinj ni na, ki mɔk bi ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na.

²³ Ni nan nja iwiin ilee, le Juu yaab kuun tɔb, ki kpokl baah ga nja pu ki ku Sɔɔl na. ²⁴ Idaa mɔmɔk, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee, ke Sɔɔl yaa nan nyan ni kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Sɔɔl nɔn baah kpokl pu na. ²⁵ Kitiŋ ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Sɔɔl aadidiliib yoor u nja kibɔkuuk sakpenj ponn ni, ki di u dii takolu nyan.

Baah nan muk Sɔɔl Jerusalem ni pu na

²⁶ Le Sɔɔl buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadidiir ubaa.

²⁷ Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Sɔɔl nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Sɔɔl nan kpa lipobil ki di Yesu aabɔr tuk binib bi bi Damaskus aatinj ni na. ²⁸ Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Sɔɔl kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee

na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabɔr. ²⁹ N-yoonn, n-yoonn le u ni Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak tɔb kinikpakpak, le bi ban bi ku u. ³⁰ Le Yesu aanib n̄un ke bi ban bi ku u. Baah n̄un kina na, le bi yoor u buen Siisarea aatiŋ ni, ki cha u kun Tasus aatiŋ ni.

³¹ Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn mɔmɔk, ki pak u. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.

Piita aah tun lijnjiir aatun pu na

³² Tɔ, Piita nan bɔ dii ntim mɔmɔk ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatiŋ mu ni, ki mann Uwumbɔr aanib bi bi nima na. ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. N̄bin n̄iniin u po dɔ kidiik ni la, kaa n̄maa fii. ³⁴ Le Piita bui u, “Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpab saawandookaan.” Libuul ngbaan ni, le u kpaan fii sil. ³⁵ Le binib bimɔk bi Lida aatiŋ ni, ni Saronn aatiŋ ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.

³⁶ Kitiŋ kibaa mu bi, ki bi gbɔk nima chee, bi yin ki ke Jɔpa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayimbil aatataa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la. ³⁷ N-yoonn ngbaan le u bun, ki kpo. Le bi fu linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni. ³⁸ Jɔpa aatiŋ, ni Lida aatiŋ aa daa tɔb. Le Yesu aadidiliib bi bi Jɔpa aatiŋ ni na n̄un ke Piita bi Lida aatiŋ ni. Le bi tun bijab

bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u pəən ubaa ki dan mala. ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mək u ɲibəkul ɲi Dokas nan ɲa tii bi, waah nan bi na. ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi məmək kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaaɲaayil pu, ki mee Uwumbər, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, “Tabita, fii sil.” Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal. ⁴¹ Le Piita chuu uɲaal, ki ter u, u fii sil, le ki yin Uwumbər aanib ni bikpopiib ngbaan, ki di u mək bi, ke u fikr a. ⁴² Le binib bimək bi Jəpa aatiɲ ni na ɲun tibər ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii. ⁴³ Piita nan bi Jəpa aatiɲ ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

10

Uninkpel Konelius aah yin Piita pu na

¹ Tə, uja ubaa nan bi Siisarea aatiɲ ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butəb aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butəb aajab ngbaan ke “Itali aatiɲ aajab.” ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib məmək pak Uwumbər. U nan ɲani Juu yaab aagiim tiɲann sakpen, ki mee Uwumbər idaa məmək la. ³ Le kijook wəb, tikur titaa aayoonn, u daɲ tidaɲ ki kan Uwumbər aatuun koo ni u chee ki nan bui ke, “Konelius.”

⁴ Waah kan Uwumbər aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, “Maaninkpel, aa ban ba?”

Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Uwumbər ɲun saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer aa bər. ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen

Jɔpa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita. ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.” ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butɔb aaja u ye uninyaan ki bi u chee idaa mɔmɔk ki tun lituln tii u na. ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na mɔmɔk, le ki tun bi, ke bi buen Jɔpa aatiŋ ni.

⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nsan ni, ki peen Jɔpa aatiŋ ni. Nwiin kaasisik ni, le Piita jon kidiik paab* u ti mee Uwumbɔr. ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mɔn bisaa ke bi tii u na, ¹¹ le u dan tidan ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitin. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitin. ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimɔk baar kitin na, ni inyoon mɔmɔk aabɔŋ nan bi likekeln ngbaan pu. ¹³ Le nneel len ke, “Piita, fi, ki ku ki ŋmɔ.”

¹⁴ Le Piita bui ke, “Ndindaan, aayii. Maa kee ŋman tiwan ni kɔ ke nee na.”

¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, “Uwumbɔr yaa len ke aa ga ŋmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.” ¹⁶ Le ni ŋa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.

¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Ni nan ŋa u ilandak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni Konelius do na baa binib,

* **10:9** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa ŋbimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ki bee Simonn do, ki si mbisaməb chee, ¹⁸ le ki teen ke, “Simon Piita bi do oo?”

¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui u, “Lik, bijab bitaa fuu ni do, ki ban si. Min le tun ni bi. ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni.” ²¹ Le Piita sunn ni kitinj, ki bui bijab ngbaan, “Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?”

²² Le bi bui u, “Konelius, u ye butəb aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamənn u pak Uwumbər na. Juu yaab məmək pak u sakpen. Le Uwumbər aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na.” ²³ Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo.

Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jəpa aatinj ni na bibaa mu dii u. ²⁴ Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatinj ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni ujətiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee. ²⁵ Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ²⁶ Le Piita fiin u, ki bui u, “Fii sil. M po ye unibən la.” ²⁷ Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee. ²⁸ Le Piita bui bi, “Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbər mu mək mi ke m taa li dak ke unii ubaa kə. ²⁹ Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?”

³⁰ Le Konelius bui u, “Daanab na, tikur titaa kijook wəb, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni,

ki bi mee Uwumbər. Maah bi mee Uwumbər na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nnimbiin ni ³¹ ki bui ke, ‘Konelius, Uwumbər ɲun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na. ³² U ban ke aa cha binib buen Jəpa aatiŋ ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simonn Piita na, ke u koo ugbanjab ubaa do, bi yin u ke Simonn na. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.’ ³³ Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni ɲan. Dandana wee, ti məmək bi do, Uwumbər aanimbiin ni. Ti ban ti ɲun tibər ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na.”

Piita aah tuk Konelius mam Uwumbər aabər pu na

³⁴ Le Piita bui bi, “M bee ke ni ye mbamən ke Uwumbər aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti məmək la. ³⁵ ɲinibol məmək ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbər ki tun lituln li ɲan na kan, u piir Uwumbər aasui. ³⁶ Ni nyi ke Uwumbər tuk Israel yaab tibənyaan. Tibənyaan tee le ye ke Uwumbər ga tii bi nsuudoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti məmək Aadindaan. ³⁷ Jənn nan tuk binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bə dii Judea aatim məmək ni. ³⁸ Ni nyi waabər. Uwumbər nan nyan u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mpəən, ki nan bi u chee. Uwumbər aah bi u chee na, le u buen ɲipepel məmək, ki tun lituln li ɲan na, ki cha binib bimək nan bi kinimbəŋ aajaal ni na pək. ³⁹ Ti kan waah ɲani tiwan nimək Jerusalem ni Juu yaab aatim məmək ponn ni na. Le bi kpaa u ndəpuinkoo

pu, ki ku u. ⁴⁰ Iwiin itaa daal, le Uwumbər fikr u nkun ni, ki cha binib kan u. ⁴¹ Naa ye binib məmək le kan u. Uwumbər nyan timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijikaar, ki kpaan ki nyu nnyun. ⁴² U tuk timi ke ti buen ɲipepel məmək, ki ti tuk binib waabər, ki ji seeraa ke Uwumbər nyan u, u ti ji binifuub ni bitekpiib tibər. ⁴³ N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib məmək nan len Yesu aabər, ke unii umək gaa u ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn u, uma Yesu aayimbil pu.”

⁴⁴ Tɔ, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimək ɲun waah len pu na. ⁴⁵ Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ⁴⁶ le bi ɲun bi len iliin yayan ki nyuɲni Uwumbər. ⁴⁷ Tɔ, Piita bui ke, “Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga ɲmaa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?” ⁴⁸ Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tɔ, Konelius mam nan ganj Piita ke u ɲa bi chee iwiin ilee.

11

Piita aah tuk Yesu aanib tibər ngbaan pu na

¹ Yesu aakpambalb ni Judea aatiɲ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan ɲun ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbər aabər. ² Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbər aabər kan, ni ɲan ke bi gii ɲichakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na,

le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpakpak, ³ ke ba ɲa u mann binib bi kaa ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kɔ pu na.

⁴ Le Piita ɲeer tibɔr mɔmɔk aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:

⁵ “M nan bi Jɔpa aatinj ni, ki bi mee Uwumbɔr, le ni ɲa mi ke tidanj pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiɲ m chee. ⁶ Le m lik ni mbamɔm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimɔk baar kitiɲ na, ni inyoon, ni pu. ⁷ Le m ɲun nneel len ke, ‘Piita, fii, ki ku ki ɲmɔ.’ ⁸ Le m len ke, ‘Ndindaan, aayii. Maa kee ɲman tiwan ni kɔ ke nee na.’ ⁹ Le nneel ngbaan ki len paacham ke, ‘Uwumbɔr yaa len ke aa ga ɲmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.’ ¹⁰ Le ni ɲa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham. ¹¹ Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisamɔb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatinj ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi. ¹² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui mi, ‘Dii bi, ki taa joo beeni.’ Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatinj ni, ki ti fuu ki koo Konelius do. ¹³ Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbɔr aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jɔpa aatinj ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita, ¹⁴ u ga tuk u tibɔr ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib mɔmɔk ɲmar na. ¹⁵ Le m piin ki bi tuk bi Yesu aabɔr. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na. ¹⁶ Le m teer ke Tidindaan nan tuk timi ke, ‘Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbɔr Aafuur

Nyaan.’ ¹⁷ Tɔ, Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidindaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye ŋma ki ga ŋmaa yii Uwumbɔr?”

¹⁸ Juu yaab ngbaan aah ŋun Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyun Uwumbɔr, le ki bui ke, “Kina pu na, Uwumbɔr cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbin ki kan limɔfal.”

Binib aah gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni pu na

¹⁹ Tɔ, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki ŋani bi falaa. Le bi yaa, ki buen ntim mɔmɔk ni, ki ti saa Fonisia aatiŋ ni, ni Saiprus aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ni, ki joo Yesu aabɔr tuk Juu yaab baanja. ²⁰ Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatiŋ ni, ni Sairene aatiŋ ni na mu buen Antiok aatiŋ ni, ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabɔnyaan. ²¹ Tidindaan aapɔɔn nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbin, ki dii waasan.

²² Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na ŋun bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatiŋ ni. ²³⁻²⁴ U nan ye unibamɔnn, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbɔr aah san binib ngbaan kinimbaak pu pu na, le ni ŋa u mpopiin. Le u sur bi mɔmɔk ke bi cha binimbil li man bi dii Tidindaan aasan mbamɔm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

²⁵ Le Banabas buen Tasmus aatiŋ ni, u ti ban Sɔɔl, ²⁶ le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatiŋ ni. Libimɔln le Banabas, ni Sɔɔl, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbɔr

aabər, Antiok aatiŋ ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbil lee, ke Kristo Yaab.

²⁷ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aabənabtiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatiŋ ni. ²⁸ Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len ke nkon sakpem ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubər kpaan Klōdius aayoonn le mu nan lir. ²⁹ Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi məmək ga tii ŋimombil, baah ga ŋmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi bi Judea aatiŋ ni na. ³⁰ Le bi məmək tii kina. Le Banabas ni Sool di ŋimombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

12

Ubər Herod aah ŋa Yesu aanib falaa pu na

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod piin ki bi ŋani Yesu aanib bibaa falaa. ² U cha binib di kijaak aajuk ku Jems u ye Jōnn aakpel na. ³ Waah ŋa kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-jer aajim* ki ŋmō boroboro u kaa kpa nnyək na. ⁴ Baah chuu Piita na, le bi di u ŋa kiyondiik ni. Le butəb aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubər Herod nan len ke Lakr-jer aajim ngbaan yoonn yaa jer kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibər. ⁵ Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbər linimaln, ki tii u.

* **12:3** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

Uwumbər aatuun aah nyan Piita kiyondiik ni pu na

⁶ Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubər Herod ga nyan Piita ki ji u tibər. Le Piita dɔ geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu uɲaal məmək ilee, ki di tibaa gbin dar ukikiir wee, ki di tiken gbin dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisaməb chee. ⁷ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiihn woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, “Fii sil mala mala.” Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir. ⁸ Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, “Di saagbapapaln buu aachən, ki di saanaatak taŋ.” Le Piita ŋa kina. Le u ki bui u, “Di saakekeln peen, ki dii mi.” ⁹ Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamən. ¹⁰ Baah cha na, le bi jer ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki jer uken, ki ti fuu tikur aajaalen u lek lipaal aabisaməb na. Le jaalen ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bɔ dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.

¹¹ Le Piita aanimbil woln. Le u len ke, “M bee ke ni sil ŋa kina. Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubər Herod aanjaal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi ŋa mi pu na ni.”

¹² Tɔ, Piita nan bee waabər aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jənn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbər. ¹³ Le Piita kpaar lipaal aajaalen. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalen na, ¹⁴ le ki bee Piita aaneel. Le ni ŋa u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalen, ki ti tuk

bi ke Piita si lipaal. ¹⁵ Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamən. Le bi bui u ke ni ga li ye Piita aawiin la.

¹⁶ Le Piita beenin si kpaar jaalenj. Le bi piir jaalenj, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen.

¹⁷ Le Piita yoor unjaal ki nyii bi pu, ke bi nmin, le ki tuk bi Tidindaan aah na pu ki nyan u kiyondiik ni na, ki bui bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.

¹⁸ Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tɔb budabu na Piita na. ¹⁹ Le Ubər Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibər ngbaan, le ki len ke baabər bii, ki ku bi.

Tɔ, Herod nan nyan Judea aatinj ni, ki buen Siisarea aatinj ni, ki ti yunn nima siib.

Ubər Herod aah kpo pu na

²⁰ Herod nan gee linjuul ki na Taya aatinj aanib, ni Saidonn aatinj aanib pu. Le bi məmək kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aatutum aaninkpel la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jənn u kijətiik, le ki nin buen Ubər Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal baajikaar Ubər Herod aatinj ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.

²¹ Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tɔb na. Liyaadaal le u di waabərkekeln peen, ki kal waabərjal pu, le ki len bi chee tibər. ²² Waah len tibər pu na, le bi məmək tar ke, “Ni ye Uwumbər aaneella, naa ye unibən.” ²³ Tɔ, libuul ngbaan ni le

Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbər lisil. Le ɲikpaambil ɲman u, le u kpo.

²⁴ Tɔ, Uwumbər aabər nan moo mooni ɲipepel məmək. Le binib too kpae ki gaal i.

²⁵ Banabas ni Səəl ma kan, baah nan di ɲimombil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jənn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatiŋ ni.

13

Uwumbər Aafuur Nyaan aah nyan Banabas ni Səəl pu na

¹ Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatiŋ ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbər aabənbatiib, bibaa mu nan ye Yesu aabər aaməmək. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibəmbən,* ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatiŋ aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubər Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Səəl. ² Le bi məmək dooni Uwumbər ki lul buməb. Baah ɲani kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan tuk bi ke bi nya Banabas ni Səəl bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³ Le Yesu aanib lul buməb, ki mee Uwumbər, ki di biŋaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

Banabas ni Səəl aah ɲa pu Saiprus aatiŋ ni na

⁴ Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Səəl pu na, le bi buen, ki ti fuu kitin kibaa ni, bi yin ki ke Selusia, le ki koo buŋəb ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus, ⁵ le ki fuu kitin ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis. Baah fuu nima na, le bi koo

* **13:1** : Baaliin ni, bi yin Unibəmbən ke Niger.

Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Jənn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶ Le bi ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wəb, ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan ubəə ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki ηmann ke u ye Uwumbər aabənabr la. ⁷ Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Pəəlus. U nan ye unii u kpa nlan na la. Ubəə ngbaan aajə le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Səəl ke bi dan u chee, ki ban u ηun Uwumbər aabər. ⁸ Ubəə ngbaan aayimbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke ubəə. Le u kpak Banabas ni Səəl kinikpakpak, ki pəəni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii. ⁹ Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir Səəl, u bi duln u ke Pəəl na pu, le u lik Elimas mbaməm, ¹⁰ le ki bui u, “Sin u ye kinimbəη aajapəəon na, aa ye litunyaan məmək aadin la, ki ηmanni binib n-yoonn məmək, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Tidindaan aasan mu tok na. ¹¹ Uwumbər ga daa aatafal, ki cha aa jəb, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbər gee na.”

Libuul ngbaan ni le likpakpal bəmbəln biin unimbil pu, le u jəb, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu uηaal ki dar u na. ¹² Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidindaan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.

Pəəl aah moon Uwumbər aabər Antiok aatinj ni pu na

¹³ Pəəl mam nan nyan Pafos aatinj ni, le ki koo buηəb ni, ki ti puur, ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin

ki ke Pega, ki bi Pamfilia aapepel ni la. Baah ti fuu nima na, le Jənn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi. ¹⁴ Le bi nyan Pega aatinj ni, ki buen ti fuu Antiok aatinj ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kaal mmeen aadiik ni. ¹⁵ Le unii ubaa karn Uwumbər Aagbanj ponn ni. U karn Moses ni Uwumbər aabənbatiib aah nan ŋmee pu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib tibər ti ga pəək bitaakpab na kan, bi tuk bi.

¹⁶ Le Pəəl fii sil ki yoor unjaal ki len ke, “Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbər na, li pel man: ¹⁷ Timi Israel yaab Aawumbər nan nyan tiyaajatiib. Bi nan ye bicham le Ijpt aatinj ni. Baah bi nima na, le Uwumbər ter bi, ki cha bi pər. Le Uwumbər nyan bi Ijpt aatinj ni, ki mək Ijpt aatinj aanib waapəən sakpiin. ¹⁸ Nibin imonko ilee le Uwumbər kpiin tiyaajatiib timoor ni, ¹⁹ le ki nin jenn nyan ŋinibol ŋilole Kanaann aatinj ni, ki di kitinj ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijpt aatinj ni na, ki ti saa bundaln bi nan gaa Kanaann aatinj na, nan ye ŋibin ikui inaa ni piinjmu la.

²⁰ “N-yoonn ngbaan le u tii bi bibəjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabənbabr Samuel aayoonn. ²¹ N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubər, u li joo bi. Baah len kina na, le Uwumbər nyan Səəl, u nan ye Kis aajapəən na, u li ye baabər. U nan ye Benjamminn aanibol ponn ni aanii, ki nan joo bi ŋibin imonko ilee la. ²² Nee aapuwəb le Uwumbər nyan u bi chee, ki di David ŋa baabər, ki len ke, ‘David u ye Jese aajapəən na bi maah gee pu na. U ga li ŋani

maah gee pu na məmək.’ ²³ Tɔ, Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tun unii Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubər David aayaabil ubaa. ²⁴ Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jɔnn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. ²⁵ Jɔnn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, ‘Ni dak ke m ye ηma? Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Uma le paan ni mpuwɔb. Maa ηeer m chuu gbiln waanaatak aanmin.’ ”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan ki bui bi, “Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbər na, timi chee le Uwumbər nan tun ni tibɔnyaan ke u ga gaa timi lii. ²⁷ Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool məmək daal, bi karni Uwumbər Aagban ponn ni, Uwumbər aabɔnabtiib aah nan len pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibər ki len ke waabər bii. Uwumbər aabɔnabtiib nan len ke bi ga ηa kina. ²⁸ Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga ηmaa len ke u ηeer bi ku u. ²⁹ Ni ηmee Uwumbər Aagban ponn ni baah ga nan ηa Yesu pu ki ku u na. Le bi nan ηani naah ηmee pu na məmək, le ki nyan u ndɔpuinkoo pu, ki di u sub kitakpaluŋ ni. ³⁰ Le Uwumbər fikr u nkun ni. ³¹ Le u di ubaa mək binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabər. ³²⁻³³ Timi le joo ni tibɔnyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbər nan puu tipuur

tii tiyaajatiib. Timi le ye tiyaajatiib aayaabitiib. Waah puu tipuur ti tii tiyaajatiib na, u gbiin tipuur ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbər aalahn aagban ponn ni, ɲiyil ɲilee, le Uwumbər len Yesu chee ke,

‘Sin le ye Maabo, din wee le m ma si.’†

³⁴⁻³⁵ Tɔ, Uwumbər ki bui ke:

‘M ga sil ɲa tinyoor ti bi chain na ɲa ni pu,

ke maah puu tipuur tii Ubər David pu na.’‡

Uwumbər ki len kigban kibaa ponn ni:

‘Maan cha maabo u ye chain na aawon bur.’ §

Tɔ, Pɔl nan ki len ke, “Uwumbər aah len pu na, naatataa le ye ke u fikr Yesu nkun ni. Waan ki kpo. Waawon aan bur. ³⁶ Ubər David aah nan bi na, u nan tun Uwumbər aatuln, le ki ti kpo. Le bi sub u uyaajatiib chee, le u bur. ³⁷ Yesu u

Uwumbər fikr u nkun ni na, uma aawon aa bur. ³⁸⁻³⁹ Tijotiib, ti tuk nimi ke Uwumbər ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi Yesu pu. Binib bimək gaa Yesu ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn bi, ki nyan bi baatunwanbir ni. Moses aakaal aa ɲmaa di cha pinn binib, kaa ɲmaa nyan bi baatunwanbir ni. Ti ban ke ni li nyi tibər timina mbaməm.

⁴⁰⁻⁴¹ Uwumbər aabənabtiib nan len ke Uwumbər len ke:

‘Mbənyundam, lik, m bi tun lituln libaa nimi aayoonn.

Unii yaa tuk nimi ke m tun lituln limina kan, naan tii naadii la.

Cha ni gar nimi man, aan ki bee yɔli.’ **

† **13:32-33** : Lik Ilahn 2.7.

‡ **13:34-35** : Lik Aisaya 55.3.

§ **13:34-35** : Lik Ilahn 16.10.

* **13:40-41** : Lik Habakuk 1.5.

Tɔ, Pɔɔl nan ki tuk bi, “Ni li nyi aan Uwumbɔr aabɔnabtiib aah len pu na, ni taa ŋa nimi.”

⁴² Pɔɔl aah len doo na, le u ni Banabas nyan ni mmeen aadiik ni. Baah nyan ni na, le binib bui bi ke likpaakool li choo na daal bi ki gir ni, ki nan ki tuk bi tibɔr ngbaan. ⁴³ Binib mɔmɔk aah nyan mmeen aadiik ni na, le Juu yaab, ni binib bi nan kpeln ki dii Juu yaab aasan na pam nan dii Pɔɔl ni Banabas. Le Pɔɔl ni Banabas len bi chee ki tuk bi ke Uwumbɔr aah san bi kinimbaak pu na, bi li beenin dii waasan.

⁴⁴ Tɔ, likpaakool li paan ni na daal, le binib bimɔk bi kitiŋ ngbaan ni na nan kuun ni bi nan ŋun Tidindaan aabɔr. Ubaabaa baanja le nan gur linampal. ⁴⁵ Juu yaab aah kan kinipaak ngbaan kuun kina na, le bi kpa lipiipoln sakpen, ki kpak Pɔɔl kinikpakpak, ki seei u. ⁴⁶ Le Pɔɔl ni Banabas kpa lipobil ki bui Juu yaab ngbaan, “Ni ŋan ke ti puen tuk nimi Uwumbɔr aabɔr. Le ni yii, kaa kii, kaa dak ke ni ŋeer ni kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Kina pu na, ti ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbɔr aabɔr. ⁴⁷ Uwumbɔr tuk timi waagban ponn ni ke ti ŋa kina. U nan len ke,

‘M nyan si la, ke aa woln binib bi kaa ye Juu yaab na aanibil,
ki tii dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk nsan ke bi
ŋmar.’ ”†

⁴⁸ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab na aah ŋun baah len pu na, le bi kpa mpopiin sakpen, le ki bui ke Uwumbɔr aabɔr ŋan sakpen a. Le binib bi

† 13:47 : Lik Aisaya 49.6.

Uwumbər nyan bi ke bi kan liməfal li kaa kpa ndoon na gaa Yesu ki kii.

⁴⁹ Le Uwumbər aabər moon itingbaan məmək ni. ⁵⁰ Le bipiib bi kpa mpəən ki pak Uwumbər na bi kitij ngbaan ponn ni. Kitij ngbaan aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab ŋa, ki cha bi ŋma tijar Pəol ni Banabas pu, ki ŋa bi falaa, ki nyan bi baatiŋ ni. ⁵¹ Le Pəol ni Banabas kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima, ki buen kitij kibaa ni, bi yin ki ke Ikonium. ⁵² Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni na. Le bi nan kpa mpopiin pam.

14

Pəol mam aah buen Ikonium aatiŋ ni pu na

¹ Pəol ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatiŋ ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpəən ki tuk binib Uwumbər aabər. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbər aabər, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee liŋuul bi pu. ³ Le Pəol ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aabər, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijinjiir aatun, ki mək ke baah len pu na, ti gbii. ⁴ Le kitij ngbaan aanib aa kpa kiməbaan. Bibaa nan si Juu yaab aapuwəb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwəb.

⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ŋa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ŋitakpal. ⁶ Le Yesu aakpambalb ŋun baah ban bi ŋa bi pu na, ki san

ηmar, ki buen Listra aatinj ni, ni Debe aatinj ni, ni itingbaan i bi nima na. Listra aatinj, ni Debe aatinj məmək bi Likonia aapepel ni la. ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibənyaan ngbaan.

Baah mae Pəəl ηitakpal Listra aatinj ni pu na

⁸ Uja ubaa nan bi Listra aatinj ni, le utaafar faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwəb la. Waa nan chuun. ⁹ U nan ka pel Pəəl aah len pu na, le Pəəl bee ke u gaa Yesu ki kii, nima le u ga ηmaa tii u laafee. Le Pəəl lik u sulm, ¹⁰ ki len mpəən pu, “Fii sil aataa pu.” Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni. ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pəəl aah ηa pu na. Le bi teen Likonia aatinj aanib aaliin ponn ni, “Niwaa le kpaln binib ki dan ti chee do.” ¹² Le bi yin Banabas ke Seus.* Pəəl nan len tibər jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes.† ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitinj ngbaan aagoln aabisaməb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni inaaja ni nsupuun ki di dan kitinj ngbaan aagoln aabisaməb chee. U ni kinipaak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbər aakpambalb Banabas ni Pəəl la.

¹⁴ Le Banabas ni Pəəl ηun baah ban bi ηa pu na. Baah ηun kina na, le bi chuu kar baabəkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke, ¹⁵ “Njətiib, ba pu ni ηani kina? Ti po ye binibəm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibənyaan la. Di cha man, ki taa ki dii ηiwaa man. Nj ye fam la. Ni li dii Uwumbər u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitinj, ni nnyusakpem, ni

* **14:12** : Seus nan ye liwaal sakpeln libaa la. † **14:12** : Hemes nan ye liwaal li bi bui ke li len tibər sakpen na la.

tiwan məmək. ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha n̄inibol məmək n̄ani baah gee pu na. ¹⁷ N-yoonn məmək u mu n̄ani n̄imi tiñann, ki tii n̄imi utaal, ki cha tijikaar n̄ani, ki kpiini n̄imi, ki cha ni kpa m̄popiin, u mək n̄imi ke u bi.” ¹⁸ Le P̄ɔl ni Banabas len kina ki p̄ɔni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi, le baa ki toor ki tii bi.

¹⁹ Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatiñ ni, ni Ikonium aatiñ ni, ki dan Listra aatiñ ni, bi nan bii P̄ɔl ni Banabas ki cha binib gee liñuul bi pu. Le bi mae P̄ɔl n̄itakpal, ki dar fuul u nyan kitin̄ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u. ²⁰ Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitin̄ ngbaan ni.

P̄ɔl mam aah labr buen Antiok aatiñ ni pu na

Kitaak aah woln na, le P̄ɔl ni Banabas siir buen Debe aatiñ ni, ²¹ ki ti tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le P̄ɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatiñ ni, ni Ikonium aatiñ ni, ni Antiok aatiñ ki bi Pisidia aapepel ni na. ²² Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi p̄ɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aabɔr, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachan̄ ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbɔr aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni. ²³ Ntim məmək ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi n̄a uñaal ponn ni, ke u li lik bi.

²⁴ Le bi bɔ dii Pisidia aatim ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni, ²⁵ le ki ti fuu Pega aatiñ ni, ki tuk binib Yesu aabɔr, le ki buen Atalia aatiñ ni.

²⁶ Baah ti fuu nima na, le bi koo buɲɔb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatinj ni, kitiɲ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitiɲ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ɲa uɲaal ni, ke u ter bi waatuln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

²⁷ Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ɲa pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na. ²⁸ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

15

Baah kuun Jerusalem ponn ni pu na

¹ Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatinj ni, ki dan Antiok aatinj ni, le ki nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa gii ɲichakpan, Moses aakaal aah mɔk pu na kan, baan ɲmar. ² Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpakpak sakpen tibɔr ngbaan pu. Nima pu na, bi mɔmɔk nan kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

³ Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi mɔmɔk mpopiin sakpen. ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah

ter bi pu na. ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni njan ke bi gii njhakpan, ki kii Moses aakaal.

⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibɔr ngbaan. ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki bui ke, “Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbɔr nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi njan ki gaa Yesu ki kii. ⁸ Uwumbɔr u nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na nan di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na. ⁹ Waah na kina na, u mɔk ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib mɔmɔk ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titunwanbir. ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔnɔni Uwumbɔr? Timi ni tiyaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa nmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan dii kina? ¹¹ Binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, waanimbaasaln pu le u ga gaa bi lii. Kina le u ga gaa ti mu lii.”

¹² Piita aah len kina na, le bi mɔmɔk nmin, ki pel Banabas ni Pɔɔl aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbɔr aah na pu ki cha bi tun lijnjiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na. ¹³ Banabas ni Pɔɔl aah len ti doo na, le Jems bui ke, “Nnaabitiib, li pel man. ¹⁴ Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbɔr aah na pu njan na, ki mɔk ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni,

ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib.

¹⁵ Uwumbər aabənabtiib nan len ke u ga ɲa kina.

Ni ɲmee Uwumbər Aagban ponn ni ke

¹⁶ ‘Uwumbər len ke: Ubər David aanaan aah lir na, m ga gir ni aan ki nan fiin waanaan ngbaan.

M ga ɲa mu nnaanpəm, ki cha mu sil mbaməm.

¹⁷ Nima pu na, binib bi gur na ga li ban min Uwumbər.

Ŋinibol ɲimək ye maanib na ga li ban mi.

¹⁸ Uwumbər le len kina.

N-yaayoonn na ki joo cha,

u nan tuk binib tibər timina.’ ”*

¹⁹ Jems nan ki bui ke, “M dak ke ti taa ki muk binib bi kaa ye Juu yaab ki kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan na. ²⁰ Cha ti ɲmee kigban tii bi, ki tuk bi ke bi taa ki ɲmɔ kitork aanann, ki taa ki gər kidagook, ki taa ki ɲmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki ɲmɔ nsin. ²¹ Tiyaajatiib yoonn ki di nan saa din, bi tuk binib Moses aakaal ntim məmək ponn ni. Likpaakool daal məmək bi po karni Moses aakaal mmeen aadir ni.”

Baah ɲmee kigban ngbaan pu na

²² Jems aah len ti doo na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib məmək, ni baaninkpiib kpokl ke bi ga nya bi ponn ni bijab bibaa, ki di kpee Pɔl ni Banabas pu, ki tun bi Antiok aatiɲ ni, bi ti di kigban ngbaan tii bi. Le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Judas Basabas, ki yin uken ke Sailas. Bijab bilee ngbaan nan ye biyidam le Yesu aanib ponn ni. ²³ Le bi ɲmee kigban ki di tun bi, bi di buen ti tii binib bi kaa ye Juu yaab na. Bi ɲmee ke:

* **15:18** : Lik Amos 9.11-12.

“Tinaabitiib bi kaa ye Juu yaab ki bi Antiok aatinj ni, ni Siria aatinj ni, ni Silisia aatinj ni na, ti dooni nimi. Timi Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib dooni nimi. ²⁴ Ti ηun ke bijab bibaa nyan ti ponn ni, ki dan ni chee, ki ti tuk nimi tibər ti muk nimi ki ηa nimi ilandak na. Taa nan tuk bi ke bi tuk nimi kina. ²⁵ Nima pu na, ti kuun tɔb ki kpaan kimɔbaan, ki nyan ti ponn ni bijab bilee, ke ti tun ni bi ni chee. Bi ni tijɔtiib Banabas ni Pɔɔl, bi ti gee bi na, le ti ga tun ni bi ni chee. ²⁶ Banabas ni Pɔɔl nan di baamɔfal paan talmaa Tidindaan Yesu Kristo pu. ²⁷ Bijab bi ti nyan bi na le ye Judas ni Sailas. Bi mu ga tuk nimi tibər ngbaan aah ηmee pu na. ²⁸ Ti ni Uwumbər Aafuur Nyaan kpaan kimɔbaan, kaa ban ti di nkaal mu pɔɔ na kpee nimi. ²⁹ Ni ηan ke ni taa ki ηmɔ kitorɔk aanann, ki taa ki ηmɔ nsin, ki taa ki ηmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gər kidagook. Ni yaa kii kina kan, nima le ηan. Uwumbər ter nimi.”

³⁰ Le bi di kigbanj ngbaan tii Banabas mam, ke bi di buen Antiok aatinj ni. Baah ti fuu nima na, bi nan kuun ni Yesu aanib mɔmɔk, ki di kigbanj ngbaan tii bi. ³¹ Baah karn kigbanj ngbaan ponn ni na, le ni ηa bi mpopiin. Ni nan ye tibər ti pɔɔk bitaakpab na la. ³² Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbər aabɔnabtiib na, tuk bi Uwumbər aabər pam ki pɔɔk bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbamɔm. ³³ Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na, le bi chɔi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee. [³⁴ Sailas ma nan gaar Antiok aatinj ni.]

³⁵ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi Antiok aatinj ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan

aabɔnyaan, ki mək bi baah ga dii u mbaməm pu na.

Pɔɔl ni Banabas aah yakr tɔb chee pu na

³⁶ Naah yunn siib na, le Pɔɔl bui Banabas, “Cha ti gir buen taah nan tuk binib Tidindaan aabɔr ntim mu mɔmɔk ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aabɔr kinye?” ³⁷ Le Banabas ban ke Jɔnn Mak dii bi. ³⁸ Le Pɔɔl aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatiŋ ni na, Jɔnn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln na ponn ni. Nima pu na, Pɔɔl aa nan kii ke u ki dii bi. ³⁹ Le Pɔɔl ni Banabas kpak kinikpakpak ki yakr tɔb chee, kaa ki dii tɔb. Le Banabas ni Jɔnn Mak koo buŋɔb ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus. ⁴⁰ Le Pɔɔl nyan Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ŋa Uwumbɔr aanaal ni, u ter bi. Le bi buen, ⁴¹ ki bɔ dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim ni, ki pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aaliin.

16

Timoti aah dii Pɔɔl ni Sailas pu na

¹ Pɔɔl mam nan ti fuu Debe aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni. Le Yesu aadidiir ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la. ² Yesu aanib bimək bi Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni na mɔmɔk nan pak Timoti. ³ Le Pɔɔl ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimək bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pɔɔl nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii bi. ⁴ Le bi bɔ dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pɔɔl mam aah nan

bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga ŋa pu na. Le Pɔɔl tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina. ⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pɔɔk waasan ni. Idaa mɔmɔk le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaɛ waanib pu.

Pɔɔl aah dan tidan Troas aatin ni pu na

⁶ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pɔɔl mam buen Asia aatin ni ki ti tuk binib Yesu aabɔr. Le bi bɔ dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni, ⁷ ki ti fuu Misia aatin mɔk, ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii. ⁸ Le bi bɔ dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatin ni. ⁹ Kinyeek ngbaan le Pɔɔl dan tidan ki kan Masedonia aatin aanii ubaa si u chee ki gan ni u ke u dan Masedonia aatim ni ki nan ter bi. ¹⁰ Pɔɔl aah dan tidan ngbaan kina na, le min Luk ni Pɔɔl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbɔr le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitiŋ ngbaan aanib tibɔnyaan na.

Upii Lidia aah gaa Yesu ki kii pu na

¹¹ Ti nan koo buŋɔb, Troas aatin ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatin ni. ¹² Le ti nyan buŋɔb ni, ki chuun kitiŋ ki ti fuu Filipi aatin ni. Ki ye Masedonia aatin kibaa, ki ye kitisakpen. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitiŋ ngbaan. Ti nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee. ¹³ Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitiŋ ngbaan ponn ni, ki buen limɔɔl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal mɔmɔk Juu yaab kuuni

nima ke bi mee Uwumbor. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbor aaliin. ¹⁴ Upii ubaa nan bi nima ki nun taah len pu na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatiŋ aapii la, ki chuun kooh ŋitanyaan aakeken ŋi kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbor na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamɔm, ki gaa Pɔɔl aah len pu na. ¹⁵ Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, “Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo.” Le u gaŋ timi, le ti buen.

Baah di Pɔɔl mam ŋa kiyondiik ni pu na

¹⁶ Ti nan ki buen baah mee Uwumbor nin chee na. Taah cha na, le usapɔɔn ubaa ton timi nsan ni. U nan ye unaagbiibo la. Bininkpiib nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan ŋa na aabor. Waah ŋani kina na, le u kan ŋimobil pam ki tii udindatiib. ¹⁷ Le u paan ni ti ni Pɔɔl aapuwɔb, ki tar ke, “Bijab bimina le ye Uwumbor u kaa kpa ŋeen aatɔ na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga ŋa pu ki ŋmar na.” ¹⁸ Usapɔɔn ngbaan nan ŋani kina iwiin mɔmɔk. Waah ŋani kina na, le Pɔɔl gee liŋuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, “M tuk nimi Yesu Kristo aayibil pu, nya u ni man.” Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni. ¹⁹ Tɔ, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee liŋuul. Bi bee ke waan ki kan ŋimobil tii bi. Le bi chuu Pɔɔl ni Sailas ki dar bi mpɔɔn, ki di buen kitinŋ ngbaan aabɔjirb aanimbiin ni, ²⁰ ki ti len ke, “Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib, ²¹ ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa ŋan

ke ti gaa nkaal mue ki dii mu.” ²² Baah len kina na, le kinipaak ngbaan mu gee liɲuul Pɔɔl ni Sailas pu.

Le bibɔjirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatutum ke bi di ɲidabil gbaa bi. ²³ Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti ɲa kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel ke u li kii bi mbamɔm. ²⁴ Baah tuk u kina na, le u tur bi ɲa ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi ɲibaa.

²⁵ Kinyetaasiik le Pɔɔl ni Sailas bi mee Uwumbɔr, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel. ²⁶ Libuul ngbaan ni le kitin den sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu den. Libuul ngbaan ni le kiyondiik aajaalen mam mɔmɔk chuu piir. Le binaagbiib mɔmɔk aakululn chuu gbiln lir. ²⁷ Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaalen mam mɔmɔk piir a. U nan dak ke binaagbiib mɔmɔk nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa. ²⁸ Le Pɔɔl teen ke, “Taa ku aabaa. Ti mɔmɔk bi do.”

²⁹ Le kiyondiik aaninkpel teen ke, “Li joo ni karyaa,” ki san koo ni, le ki nan gbaan Pɔɔl ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa. ³⁰ Le u nyan bi lipaal, ki baa bi, “Ndindatiib, m ga ɲa kinye aan ki ɲmar?”

³¹ Le bi bui u, “Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga ɲmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga ɲmar.” ³² Le bi tuk u ni waachiln ni aanib mɔmɔk Tidindaan aabɔr. ³³ N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib mɔmɔk nnyun ni. ³⁴ Le u di Pɔɔl ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, ni ɲa bi mpopiin pam.

³⁵ Naah woln kitaak na, le bibəjirb ngbaan tun baatutum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.

³⁶ Le kiyondiik aaninkpel tuk Pəol, “Bibəjirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha.”

³⁷ Le Pəol aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, “Bibəjirb ngbaan aah ŋa pu na, naa ŋan. Timi tibaa mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibər, kaa kan timi aataani, le ki gbaa timi binib aanibil ni, ki di timi laŋ kiyondiik ni. Baah ŋa timi Rom yaab kina na, naa ŋan. Dandana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibəjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi.”

³⁸ Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibəjirb ngbaan Pəol aah len pu na. Baah ŋun ke Pəol ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi. ³⁹ Le bi buen Pəol ni Sailas chee ki ti səŋ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki gaŋ bi ke bi nya kitin ngbaan ni. ⁴⁰ Le Pəol ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pəok bitaakpab, le ki nin siir nima.

17

Binib aah ŋma tijar Tesalonika aatin ni pu na

¹ Baah siir nima na, le bi bə dii Amfipolis aatin ni, ni Apolonia aatin ni, le ki ti fuu Tesalonika aatin ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima. ² Le Pəol ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ŋani pu ŋikpaakoo məmək na. U nan di ŋikpaakoo ŋitaa le tuk bi Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na aatataa, ³ ki mək bi ke ni ye Kristo u gaa binib lii na aabər, ke Uwumbər Aagbaŋ len ke see Kristo na jin falaa,

ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabər na, uma le ye Kristo ngbaan. ⁴ Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbər na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mpɔɔndam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.

⁵ Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ŋan, kaa bi tibər tibaa ni na, ki cha kitin ngbaan aanib məmək gee liɲuul, ki kpa kifuu, ki ŋma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan chee, ⁶ le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mpɔɔn, ki di buen kitin ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, “Pɔɔl mam bi muk binib ntim məmək ponn ni na dan do mu, ⁷ le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubər kpaan Siisa aakaal məmək ki len ke ubər uken bi, bi yin u ke Yesu.” ⁸ Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitin ngbaan aaninkpiib gee liɲuul Pɔɔl ni Sailas pu. ⁹ Le bi cha Jasonn mam pan ŋimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.

Berea aatin aanib aah gaa Yesu aabər pu na

¹⁰ Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatin ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni. ¹¹ Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatin ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa məmək bi nan kpar Uwumbər Aagban ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii

ki wiir. ¹³ Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatiŋ ni na ŋun ke Pɔɔl bi Berea aatiŋ ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ŋma tijar Pɔɔl pu. ¹⁴ Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nsan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatiŋ ni. ¹⁵ Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatiŋ ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatiŋ ni.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Atens aatiŋ ni pu na

¹⁶ Le Pɔɔl ti bi Atens aatiŋ ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi nima na, le u kan ŋiwaa pam kitiŋ ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen. ¹⁷ Likpaakool daal le u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbɔr na Yesu aabɔr. Le bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Idaa mɔmɔk u nan chaa kinyan ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabɔr. Le u ni bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. ¹⁸ Binib bibaa mu nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus* aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik† aanib. Baah ŋun Pɔɔl aah len pu na, le bibaa baa tɔb, “Ulambidaan ngbaan len kinye?”

Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len ŋiwaa yayan ŋibaa aabɔr la. Pɔɔl ma nan bi len Yesu aabɔnyaan, ke u fikr nkun ni. ¹⁹ Bi nan yin kitiŋ ngbaan

* **17:18** : Epikurus yaab nan ye binib bi dii Griik aalandaan ubaa aamɔkm na la. Uma le nan mɔk ke mpopiin ye limɔfal aawanyaan kpaan la. † **17:18** : Stoik aanib nan dii Griik yaab aalandaan u nan bi n-yaayoonn na aamɔkm na la. U nan mɔk ke aa yaa ban mpopiin kan, aatafal taa li bi mmɔɔn, ni iween ni.

aaninkpiib ke Areopagus[†] aanib. Le bi di Pɔɔl buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibɔchann ti na, bi ban ke u tuk bi mu, bi bee, ²⁰ ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taatataa. ²¹ Atens aatiŋ aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun ni ki gbaa tɔb chee tibɔchann n-yoonn mɔmɔk. Nima pu le bi ban bi ŋun Pɔɔl yaar mu.

²² Le Pɔɔl sil bikaasisik ni, ki len ke, “Atens aatiŋ aanib, m bee ke nitafal bi ŋiwaa aabɔr ni pam. ²³ M chuun nimi aatiŋ ponn ni ki kan naah dooni ŋiwaa pu na, le ki kan bi nan ŋmee ŋŋmeen naah toor kitork nin chee na. Bi ŋmee ke, ‘Taah kaa nyi Uwumbɔr u na.’ Ni dooni Uwumbɔr, ki mu aa nyi u. Waabɔr le m ban m tuk nimi dandana wee. ²⁴ Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi liwaal aadiik ni. ²⁵ Uma ubaa le tii binib mɔmɔk limɔfal, ni libuln li ti fuur na, ni tiwan mɔmɔk. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbɔr kan, naa kpaee Uwumbɔr nibaa. ²⁶ Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye ŋinibol mɔmɔk aayaaja. Uma Uwumbɔr le cha ŋinibol mɔmɔk bi dulnyaa wee mɔmɔk ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib mɔmɔk ga li bi na, ki siin nin chee bi mɔmɔk ga li bi na. ²⁷ Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la. ²⁸ Uma pu le ti fu,

[†] **17:19** : Areopagus ye ligongoln libaa, le ki bi Atens aatiŋ ni. Nima chee le kitinŋ ngbaan ni aaninkpiib nan kaa ki ŋani baakuun. Kina pu na, bi nan yin bininkpiib ngbaan ke Areopagus aanib la.

ki chuun, ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke,

‘Ti ye Uwumbər aabim la.’

Baah len pu na, ti gbii. ²⁹ Taah ye Uwumbər aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbər aabimbin bi ke ɲiwaa na. ɲiwaa po ye ɲitakpal le bi kp̄ii ɲi, bee salmaa, bee tikunabr le bi di m̄əɔ ɲi. ³⁰ Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbər aasan buyoonn na, waa nan gar baah ɲani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimək bi dulnyaa wee m̄əmək ponn ni na kp̄eln baabimbin ki dii waasan. ³¹ Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib m̄əmək tibər na, ki ti saa baah ɲa ki ɲeer pu na. U nyan uja u ga ji binib tibər na. U nan fikr uja ngbaan nkun ni, nima le ye liməkl̄ tii binib m̄əmək.”

³² Binib ngbaan aah ɲun P̄əɔl len ke Uwumbər fikr unii nkun ni na, le bibaa ɲani u mbənyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki ɲun tibər ngbaan. ³³ Le P̄əɔl siir nima ki buen. ³⁴ Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan P̄əɔl chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus aanii ubaa na. Uken mu nan ye upii u bi yin u ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

18

P̄əɔl aah moon Yesu aabər Korint aatin̄ ni pu na

¹ P̄əɔl nan siir Atens aatin̄ ni, ki di buen Korint aatin̄ ni. ² Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatin̄ ni la. Bi yin upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpen̄ Rom ni. Le Ubər̄kpaan Kl̄odius nan siin nkaal ke Juu yaab m̄əmək nya Rom aatin̄ ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan

Korint aatinj ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le Pɔɔl nan ti kan bi. ³ Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal ɲiboo. Baatuln le nan bi na. Pɔɔl aatuln ni baatuln kpaal la. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan tɔb chee. ⁴ Likpaakool daal mɔmɔk kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. Le u pɔɔni ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵ Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni Pɔɔl chee. Baah fuu ni na, le Pɔɔl mooni Yesu aabɔr linimaln, kaa ki tun lituln liken. U nan ɲeer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lii na. ⁶ Le bi kpak u kinikpakpak, ki seei u. Baah ɲa kina na, le Pɔɔl chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, “Ni yaa kaa ɲmar kan, nimi aasin ga li bi nimi nibaa aanjaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabɔr.” ⁷ Le u siir cha bi, ki buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbɔr na. Udo ni mmeen aadiik si gbɔk tɔb la. ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Tidindaan ki kii. Le Korint aatinj aanib pam mu ɲun Yesu aabɔr, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.

⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl danj tidanj, le Tidindaan bui u, “Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibɔnyaan ngbaan. Taa di cha. ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ɲmaa ɲa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la.” ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.

¹² Korint aatiŋ nan bi Akaya aapepel ni la. Akaya ngbaan m̄m̄m̄k aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu P̄ɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiin ni, ¹³ ki len ke P̄ɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumb̄ɔr na, kaa tuk bi mbam̄m̄, ke u bii baatiŋ aakaal la.

¹⁴ P̄ɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, “U yaa ba ŋa bakaa ni kinimb̄ɔŋ kibaa kan, m ba ga ji u tib̄ɔr. U mu aa ŋa nibaa. ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak t̄ɔb iliin pu, ni binib aab̄ɔr pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maab̄ɔr. Maan ji tib̄ɔr ngbaan.” ¹⁶ Le u jenn nyan bi bib̄ɔjirb̄ aadiik ni. ¹⁷ Le bi m̄m̄m̄k chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u lib̄ɔjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.

P̄ɔl mam aah gir buen Antiok aatiŋ ni pu na

¹⁸ P̄ɔl nan bi Korint aatiŋ ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u ch̄ɔi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatiŋ ni. P̄ɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni m̄k ke waah nan puu tipuur ti tii Uwumb̄ɔr na le na. Le bi nan ti koo buŋ̄ɔb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni. ¹⁹ Le bi ti fuu Efesesus aatiŋ ni, ki nyan buŋ̄ɔb na ni. Le P̄ɔl buen mmeen aadiik ni. Le u ni Juu yaab ti gbaa t̄ɔb chee Yesu aab̄ɔr. ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii, ²¹ le ki ch̄ɔi bi, ki tuk bi ke Uwumb̄ɔr yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo buŋ̄ɔb ni, ki cha Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

²² Waah ti fuu nima na, le u nyan bunɔb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni, ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bɔ dii Galasia aatim ni, ni Frijia aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pɔɔk bitaakpab.

Uja u bi yin u ke Apolos na aabɔr

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibɔr aalem na, ki nyi tibɔr ti ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni na mbamɔm. ²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabɔr, le unimbil man tibɔr ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabɔr mbamɔm. U mu aa nyi Yesu aah gbiini binib Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu na. U po nyi Jɔnn aah nan muini binib nnyun ni pu na la. ²⁶ Le Apolos koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Yesu aabɔr ni lipobil. Le Prisila ni Akuila ŋun waah tuk bi pu na. Baah ŋun na, le bi di u di buen bido, ki ti toor tuk u Uwumbɔr aasan aabɔr mbamɔm. ²⁷⁻²⁸ Tɔ, Apolos nan ban ke u buen Akaya aatim ni. Le Yesu aanib bi bi Efesus aatiŋ ni na ter u, ke u buen, le ki ŋmee kigbaŋ tii u ke u ti tii Yesu aanib bi bi Akaya aatim ni na, ke bi chann u tichann. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab bi bi nima na nan kpak u kinikpakpak. Le u len tibɔr nyaŋ bi, ki mɔk bi binib aanimbil ni ke Uwumbɔr Aagbaŋ len ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na. Apolos aah ŋa kina na, u nan ter binib bi kan Uwumbɔr aanimbaasaln ki gaa Yesu ki kii na.

19

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Efesus aatiŋ ni pu na

¹ N-yoonn mu Apolos nan laa bi Korint aatiŋ ni na, le Pɔɔl bɔ dii ŋijoo aatiŋ ni, ki ti fuu Efesus aatiŋ ni. Waah ti fuu nima na, le u kan Yesu aanib bibaa.

² Le u baa bi, “Naah gaa Yesu ki kii na, ni gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan, ki mu aa ŋun ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi.”

³ Le Pɔɔl baa bi, “Ni yaa ye kina kan, bi muin nimi nnyun ni kinye?”

Le bi bui u, “Bi muin timi nnyun ni ke Jɔnn aah nan ŋani pu na la.”

⁴ Le Pɔɔl bui bi, “Jɔnn nan muin binib bi kpeln baabimbin na nnyun ni, ki tuk bi ke bi gaa unii u ga paan ni upuwɔb na ki kii. Uma le bi yin u ke Yesu.”

⁵ Pɔɔl aah tuk bi kina na, le bi cha u muin bi nnyun ni, Tidindaan Yesu aayimbil pu. ⁶ Le u di uŋaal paan bi pu. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni bi pu. Le bi len iliin yayan, le ki nabr Uwumbɔr aah len pu na. ⁷ Bi ga nan li fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool mɔmɔk daal kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni, ki ti saa iŋmal itaa, ki len binib chee ni lipobil, le ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr. Le bi ni Pɔɔl gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke u mɔk bi ke waah len ti na gbii. ⁹ Le bi ponn ni bibaa aatafal pɔɔ. Baa kii tii waaliin, le ki len tibɔr ti kaa ŋan na Tidindaan aasan pu, kinipaak aanimbil ni. Kina pu le Pɔɔl siir cha bi, ki di binib bi dii Yesu aasan na buen uja u bi yin

u ke Tiranus na aadisakpenj ki ponn ni binib ηmaa kuun ni na. Idaa məmək le u ni binib gbaa təb chee Yesu aabər nima. ¹⁰ U nan ηani kina ki ti saa ηibin ηilee. Waah ηa kina ηibin ηilee ngbaan pu na, le Asia aatiη aanib məmək, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na məmək ηun Tidindaan aabər.

Skefa aajapətiib aabər

¹¹ Uwumbər nan cha Pəəl tun lijnjiir aatun ki ti nyan. Binib aa nan kee kan kina. ¹² Le bi yoor Pəəl aakekengen ηi u joo per unimbil wəb na, ni ηikeken ηi u joo biini unimbiin ni na, ki ti di paan bibum pu, ni tiyayaar aah joo bi na mu pu. Baah ηani kina na, libuul ngbaan ni le bi pək. ¹³⁻¹⁴ Tə, Juu yaab aanii ubaa mu nan bi nima. Bi yin u ke Skefa. U nan ye Uwumbər aatotoorninkpel ubaa la, ki nan kpa japətiib bilole. Ujapətiib nan chuun chaa ntim ntim ponn ni, ki nyani tiyayaar binib ni. Le bi ban ke bi di Tidindaan Yesu aayimbil nyan tiyayaar uja ubaa ni, le ki bui tiyayaar ngbaan, “M tuk nimi Yesu u Pəəl mooni waabər na aayimbil pu, nya li cha man.”

¹⁵ Le tiyayaar ngbaan bui bi, “M nyi Yesu, ki nyi Pəəl. Nimi ma kan, ηma ye nimi?”

¹⁶ Le uja u tiyayaar joo u na nan chuu bi, ki gbaa lakr bi, ki gaa baawanpeenkaan ki nyan bi. Le bi məmək san biηmeen ki nyan udo. ¹⁷ Le Efesus aatiη aanib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na məmək ηun tibər ngbaan. Le ijawaan chuu bi məmək. Le bi nyuη Tidindaan Yesu. ¹⁸⁻¹⁹ Le binib bi gaa Yesu ki kii na pam nan dan Pəəl chee, ki nan kpiir ki tuk u binib aanimbil ni, baah nan ηani inyək pu na. Bi ponn ni pam nan kpa inyək

aagbann. Le bi di inyək aagbann ngbaan see mmii ni, binib məmək aanimbil ni. Le bi kahn inyək aagbann ngbaan aadaak, le ni ye iwiin ηichur piinjmu aapal. ²⁰ Le Tidindaan aaliin moo moon ηipepel məmək, ki moo kan mpəən.

Binib aah ηma tijar Efesus aatiη ni pu na

²¹ Nee aapuwəb, le Pəəl nan ban ke u bə dii Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni, ki nin buen Jerusalem. Le u ηa nlandak ke u yaa buen Jerusalem aatiη ni kan, u ga ti buen Rom aatiη mu ni. ²² Le u nyan binib bi ter u na ponn ni bilee, bi yin ubaa ke Timoti, ki yin uken ke Erastus, le ki cha bi loln u pu nsan ki cha Masedonia aatiη ni. Uma Pəəl nan laa beenin bi Asia aatiη ni, ki yunn siib.

²³ N-yoonn ngbaan, le Efesus aatiη aanib ηma tijar Tidindaan aasan pu. ²⁴ Unii ubaa nan bi nima, bi yin u ke Demetrius. U nan di tikunabr le məə ηidichal waatiir ηi bi ke liwaal li bi yin li ke Atemis na aadichal na, aan ki joo kooh binib pu. Le binib pam mu tun lituln ngbaan, ki kan tinyoor pam. ²⁵ Le Demetrius kuun binib bimək tun lituln ngbaan na, ki bui bi ke, “Njətiib, ni nyi ke timi aatuln kpa tinyoor pam. ²⁶ Pəəl mu bi bii timi aatuln la. Ni kan aa? Ni ηun waah len pu na. U len ke ηiwaa ηi binib məə ηi na aa ye nibaa. Binib bi bi Efesus aatiη ni do, ni Asia aapepel məmək ponn ni na pam pak waah len pu na, kaa ki dii ηiwaa. ²⁷ U yaa beenin ηani kina kan, u ga bii timi aatuln. Atemis, li ye liwaal sakpeln na aadichal ga bee fam. Atemis li Asia aatim aanib, ni dulnyaa ni aanib məmək dooni li na, mu ga ηa fam, kaan ki li bi tibər tibaa ni.”

²⁸ Binib ngbaan aah ηun kina na, le bi gee liηuul sakpen, ki tar ke, “Atemis li ye Efesus aatiη aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” ²⁹ Le kitinη ngbaan aanib mōmōk kpa kifuuk ki ηma tijar, le ki chuu Pōol aajōtiib bilee, Gayus ni Aristakus, ki di san mala buen binib aah kuuni nin chee na, mpaan sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan ye Masedonia aatiη aanib bilee bi dii Pōol waasachuln ponn ni na la. ³⁰ Le Pōol ubaa nan ban ke u buen kinipaak na aah kuun nin chee na, u ti len bi chee. Le Yesu aanib aa cha u buen. ³¹ Kitiη ngbaan aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pōol aajōtiib la. Bi mu nan tun unii Pōol chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na. ³² Kinipaak ngbaan nan kpa kifuuk sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu pu bi kuun ni nima chee na. ³³ Le Juu yaab bi nan bi nima na nan nyan uja ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabōr la. Le u yoor uηaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab aabōr. ³⁴ Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, “Atemis li ye Efesus aatiη aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” Bi nan tar kina ki ti saa tikur tilee.

³⁵ Le kitinη ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, “Efesus yaab, binib mōmōk nyi ke nimi Efesus yaab lik Atemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Atemis ye liwaal sakpeln li nyan ni kitaapaak ki sunn ni kitiη na. ³⁶ Ubaa aan ηmaa nee ke taa gbii. Sōη nisui man, ki taa tun lituln fam.

³⁷ Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun tiwan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal. ³⁸ Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibər kan, bibəjirb bi, libəjil daal mu bi. Cha bi buen nima ki ti len. ³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibər. Ni yaa kpa tibər kpee kan, bi ga len ti mu. ⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki ŋma tijar din. Nibaakan, timi aatiŋ aaninkpiib ga ji timi tibər kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na.” ⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi məmək siir.

20

Pəəl aah buen Masedonia ni Griis aapepel ni pu na

¹ Kifuuk ngbaan aah ti ŋmin na, le Pəəl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibər, ki pəək bitaakpab, ki chəi bi, le ki buen Masedonia aatiŋ ni. ² Le u bə dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibər pam, ki pəək bitaakpab, ki ti fuu Griis aatiŋ ni, ³ ki nan bi nima ki pii inmal itaa, le ki ban u koo buŋəb ni, ki buen Siria aatiŋ ni. Le u ŋun ke Juu yaab kpokl ke u yaa koo buŋəb na ni kan, bi ga ku u. Waah ŋun kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim. ⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatiŋ aanii, ki nan ye Pirus aajapəən na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatiŋ aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatiŋ aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatiŋ aanib na; ni Timoti. ⁵ Le bi məmək loln nsan ki

buen Troas aatiŋ ni, ki ti kii timi nima. ⁶ Le ti nan bi Filipi aatiŋ ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo bunɔb ni ki buen. Ti di iwiin inmu le fuu Troas aatiŋ ni, ki ti pii tijɔtiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

Pɔɔl aah buen Troas aatiŋ ni kookoo yaan pu na

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee Uwumbɔr aabɔr le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibɔr kitaak ti siir. ⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaa mam nan wiir ki ponn ni. ⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kiditatar aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibɔr ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitiŋ. Le bi mɔmɔk nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a. ¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di unjaal kpal u, le ki bui bi, “Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi.” ¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibɔr ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi. ¹² Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔŋ mbamɔm.

Taah buen Miletus aatiŋ ni pu na

¹³ Le ti loln nsan ki koo bunɔb ni, ki puur buen Asos aatiŋ ni. Pɔɔl ma nan chuun kitiŋ, ki mu buen nima, le ti ti keln tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo bunɔb na ni nima. ¹⁴ Waah ti pii timi Asos aatiŋ ni na, le ti yoor u ŋa bunɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiŋ ni. ¹⁵ Ti nan nyan nima ki

nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiŋ ni. ¹⁶ Le Pɔɔl ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga gɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.

Pɔɔl aah chɔi Yesu aanib aaninkpiib pu na

¹⁷ Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni. ¹⁸ Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, “Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan mɔmɔk na. ¹⁹ Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatuln ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn mɔmɔk ke bi ŋa mi bakaa pu na. ²⁰ M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu aabɔr. M tuk nimi tibɔr timɔk ga ter nimi na, kaa gur tibaa. ²¹ M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii. ²² Dandana wee m kii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni, kaa nyi baah ga ti ŋa mi nima chee pu na. ²³ M po nyi ke ntim mɔmɔk ponn ni, Uwumbɔr Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ŋa kiyondiik ni, ki ŋa mi falaa. ²⁴ Tɔ, m yaa kpo, bee m yaa bi kan, ntafal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbɔr gee bi. Ntafal bi lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.

25 “Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbər aanaan aabər. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi. 26 Din, m tuk nimi mbamən la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani. 27 M tuk nimi Uwumbər aabər məmək, kaa gur tibaa. 28 Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ηmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ηmann bi mu. Uwumbər Aafuur Nyaan nan ηa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbaməm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpaln waanib la. 29 M nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke ηisapol aah chuun chur ipiih pu na. 30 Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbər aaliin ke bi ηmann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la. 31 Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke ηibin ηitaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

32 “Nnaabitiib, m di nimi ηa Uwumbər aajaal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mək timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbaməm. U ga di lifaal tii nimi, ni binib bimək bi chain na. 33 Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan. 34 M ni njətiib yaa nan ban tiwan ni na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina. 35 Maah tun lituln kina na, m mək nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.’ ”

36 Pəəl aah len doo na, le bi məmək gbaan

bitaŋaayil pu, ki mee Uwumbər. ³⁷ Le bi məmək ubaabaa chaa ki ti joo biŋaal kpalni Pəəl, ki joo buməb moor utakpiln,* ki wii. ³⁸ Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo buŋəb ngbaan ni.

21

Pəəl aah buen Jerusalem pu na

¹ Tə, ti nan chəi bi, le ki koo buŋəb ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatiŋ ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatiŋ ni, ² le ki ti kan buŋəb bu ga buen Fonisia aatiŋ ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha. ³ Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi ŋŋangan wəb na, le ki ti fuu Taya, kitiŋ ki bi Siria aatiŋ ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi bi nima ni yunn siib, bi ti nyan ŋitun. ⁴ Le ti nyan buŋəb na ni, ki buen kitiŋ ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi tuk Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ⁵ Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni ŋeer ti gir koo buŋəb na ni. Taah gir cha ti ti koo buŋəb ni na, le bi məmək, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitiŋ ngbaan ni. Le ti məmək gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee Uwumbər, ⁶ ki chəi təb. Le bi gir kun.

Le ti mu koo buŋəb na ni, ⁷ ki ti nyan Taya aatiŋ ni, ki puur buen Tolemais aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan buŋəb na ni, ki buen ti doon

* **20:37** : Bi moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa. ⁸ Naah woln kitaak na, le ti nyan kitiŋ ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabɔnyaan na la. Baah nan nyan bijab bilole bi Jerusalem ponn ni, ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa. ⁹ Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbɔr aah len pu na. ¹⁰ Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbɔr aabɔnabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus. ¹¹ Le u gaa Pɔɔl aagbapapaln, ki di buu ubaa aataa ni unjaal, ki tuk Pɔɔl ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na ga nan di udaan u yeh ligbapapaln ngbaan na buu utaa ni unjaal kina, ki di u ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni.

¹² Taah ŋun kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan gaŋ Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem. ¹³ Le Pɔɔl baa bi, “Ni ŋani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi nima Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha.”

¹⁴ Taa nan ŋmaa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, “Cha Tidindaan ŋa waah gee pu na,” le ki ŋmin, kaa ki len tibaa.

¹⁵ Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem. ¹⁶ Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti koo nima. Bi nan yin u ke Menasonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.

Pɔɔl aah buen ti mann Jems pu na

¹⁷ Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpopiin. ¹⁸ Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mɔmɔk mu nan bi nima.

¹⁹ Le Pɔɔl doon bi, ki ɲeer tuk bi Uwumbɔr aah ɲa tiwan nimɔk na, binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, uma Pɔɔl aatuln pu. ²⁰ Baah ɲun kina na, le bi mɔmɔk nyun Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl, “Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ɲichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mɔmɔk aanimbil man Moses aakaal pu. ²¹ Le bi ɲun ke aa mɔk Juu yaab bimɔk bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal. ²² Bi ga ɲun ke aa fuu ni. Ti ga ɲa kinye? ²³ Ti ga tuk si saah ga ɲa pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuur tii Uwumbɔr. ²⁴ Bi ga buen Uwumbɔr Aadichal ni, bi ti ɲa bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ɲa aabaa chain, ki tii bi ɲimombil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbɔr, ki kuu baayikpir. Aa yaa ɲa kina kan, binib mɔmɔk ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamɔn. ²⁵ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan ɲmee kigbanj tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki ɲmɔ kitork aanann, ki taa ki ɲmɔ nsin, ki taa ki ɲmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook.”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ɲa bibaa chain. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoor bundaln bi ga ɲa chain doo

aan ki toor kitork tii Uwumbər na. Iwiin ilole daal, le bi ga ɲa chain doo.

Binib aah chuu Pɔɔl Uwumbər Aadichal ni pu na

²⁷ Tɔ, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Pɔɔl Uwumbər Aadichal ni. Le bi cha kinipaak ɲma tijar Pɔɔl pu, ki chuu u mpɔɔn, ki tar ke, ²⁸ “Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen ɲipepel mɔmɔk na, ki tuk binib mɔmɔk ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbər Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbər Aadichal li ye chain na ni, ki bii li.” ²⁹ Bi nan kan Pɔɔl ni Trofimius, u ye Efesus aatiɲ aanii na chuun dii kitiɲ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Pɔɔl di u koo ni Uwumbər Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbər Aadichal ni.

³⁰ Le kitiɲ ngbaan aanib mɔmɔk ɲma tijar, ki san kuuni tɔb chee, ki chuu Pɔɔl ki dar nyan ni u Uwumbər Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbər Aadichal aakikiirb piin jaalenj mam.

³¹ Le kinipaak na pɔɔn bibaa bi gbaa ku Pɔɔl. Le unii ubaa buen Rom aatɔb aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib mɔmɔk bi ɲmɔ tijar la. ³² Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butɔb aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butɔb aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Pɔɔl, kaa ki gbaa u. ³³ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, “Njma ye uja wee? U ɲa kinye?” ³⁴ Le bibaa tar baah gee pu

na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa ηmaa bee budabu ηa na. Le u tuk waajab ke bi di Pɔɔl buen butɔb aajab aadichal ni. ³⁵ Le bi di u buen ti fuu ηibimbini ηi bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu ηibimbini taab na, le butɔb aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u. ³⁶ Le bi mɔmɔk paa bipuwɔb ki tar, “Ku u man.”

Pɔɔl aah len waabamɔn pu na

³⁷ Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisamɔb chee, ki ban bi koo. Le Pɔɔl bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, “Cha m tuk si tibɔr tibaa.”

Le upol ngbaan baa u, “Aa ηun Griik aaliin aa? ³⁸ M nyi ke aa ye Ijipt aatiη aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatiη aaninkpiib, ki di binikurb ηichur ηinaa buen nteersakpiin ni na la.”

³⁹ Le Pɔɔl bui u, “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiη ki bi Silisia aatiη ni na; ki ye kitin ki kpa liyimbil na la. Pɔɔk aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee.”

⁴⁰ Le u kii ke u len. Le Pɔɔl sil ηibimbini paab, ki di unjaal nyii bi pu. Baah ηmin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.*

22

¹ U nan len ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamɔn.” ² Baah ηun ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii.

Le Pɔɔl len ke, ³ “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiη ki bi Silisia aatiη ponn ni na

* **21:40** : Juu yaab aaliin ye Hiibru aaliin la.

la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mək mi. M nan bae tiyaajatiib aakaal mbaməm. Nnimbil nan man Uwumbər aatuln pu, ke ni məmək aah bi pu dandana wee na. ⁴ M nan ɲa binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpəən, ki di tikululn buu bi, ki di bi ɲa tiyondir ni. ⁵ Uwumbər aatotoorninkpel ni Juu yaab aaninkpiib ga ɲmaa tuk nimi ke m len mbamən la. Bi nan ɲmee kigban tii Juu yaab bi bi Damaskus aatiɲ ni na, ke bi tii mi nsan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen.”

*Pəəl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 9.1-19; 26.12-18)*

⁶ “M nan bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiɲ. Nwiin kaasisik ni, le nwiihn nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain. ⁷ Le m lir kitin, ki ɲun nneel len ke, ‘Səəl, Səəl, ba ɲa aa ɲa mi falaa?’ ⁸ Le m baa u, ‘Ndindaan, ɲma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na. Aa ɲani mi le falaa.’ ⁹ Bijab bi nan si m chee na nan kan nwiihn ngbaan, kaa ɲun udaan u len m chee na aaneel. ¹⁰ Le m baa u, ‘Ndindaan, m ga ɲa kinye?’ Le u bui mi, ‘Fii sil ki li cha Damaskus aatiɲ ni. Unii ubaa bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimək Uwumbər ban ke aa ɲa na.’ ¹¹ Nwiihn ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m jəb, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatiɲ ni.

¹² “Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbər aasan mbaməm, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimək bi nima na pak u. ¹³ Le u dan nan sil m chee ki bui mi, ‘Nna aabo Səəl,

likr.' Libuul ngbaan ni, le nnimbil kpaan likr, le m kan u, kaa ki ye ujoon. ¹⁴ Le u bui mi, 'Tiyaaajatiib Aawumbər nyan si, ke aa bee waageehn, ki kan Waabonyaana, ki ɲun waaneel len aa chee. ¹⁵ Aa ga li ye waaseeraadaan, ki tuk binib məmək saah kan pu na, ni saah ɲun pu na. ¹⁶ Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.' ”

¹⁷ “Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbər Aadichal ni, ki mee Uwumbər. Maah mee Uwumbər na, ¹⁸ le m kan lijnjiir aawan; m kan Tidindaan, ki ɲun u bui mi ke, 'Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabər kan, bi ga yii, kaan gaa ti.' ¹⁹ Le m bui u, 'Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi. ²⁰ Binib aah nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ɲan, ki joo binib bi ku u na aabəkul.' ²¹ Le Tidindaan bui mi, 'Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.' ”

²² Pɔɔl aah len kina na, le kinipaak ngbaan aa ki pel. Le bi məmək teen mpɔɔn pu, “Ku u man. Naa ɲan ke u ki li bi dulnyaa wee ni.” ²³ Le bi məmək tar, ki joo baabəkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei. ²⁴ Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u ɲinaalab, aan ki nin baa u waah ɲa budabu na, ke bi bee budabu ɲa aan Juu yaab ɲma tijar u pu na. ²⁵ Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u ɲinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, “Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibər, ki mu aa kan

maataani. M ye Rom aanii la.”*

²⁶ Uninkpel ngbaan aah ηun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, “Li nyi saah ga ηa pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la.”

²⁷ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, “Aa ye Rom aanii la aa?”

Le Pɔɔl kii ke u ye.

²⁸ Le upol ngbaan bui u, “M nan pan ηimombil pam, le ki kpaln Rom aanii.”

Le Pɔɔl bui u, “M ye Rom aabo la.”

²⁹ Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa ηan.

Baah jin Pɔɔl tibɔr pu na

³⁰ Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbamɔm juu yaab aah len Pɔɔl aah ηa pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

23

¹ Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, “Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le ηan Uwumbɔr chee ki nan saa din.” ² Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias tuk binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb. ³ Le Pɔɔl bui u, “Uwumbɔr ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa ηan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibɔr, nkaal aah

* **22:25** : Unii yaa ye Rom aanii kan, baakaal aa kii ke bi daa utafal see bi puen jin u tibɔr ki kan waataani.

dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan.”

⁴ Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, “Aa sii Uwumbɔr aatotoorninkpel la aa?”

⁵ Le Pɔɔl len ke, “Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni ηmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Taa len saanib aaninkpel tibɔbir.’ ”*

⁶ Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na. Le u teen ke, “Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibɔr.”

⁷ Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na yakr tɔb chee, ki kpak tɔb kinikpakpak. ⁸ Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbɔr aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbɔr aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi. ⁹ Le bi kpak tɔb kinikpakpak, ki tar mpɔɔn pu, ki kpa kifuuk. Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, “Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbɔr aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee.”

¹⁰ Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak tɔb kinikpakpak sakpen, ki ηma tijar. Le butɔb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pɔɔl. Le u

* **23:5** : Lik Nnyam 22.28.

tuk waajab ke bi buen ti gaa ni Pɔɔl, ki nyan u bi chee, ki nan di u ŋa baadichal ni.

¹¹ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pɔɔl chee, ki nan bui u, “Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabɔr Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabɔr Rom aatinj mu ni.”

Juu yaab aah kpokl ke bi ga ku Pɔɔl pu na

¹² Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun tɔb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar, kaan nyu nnyun mu see bi ku Pɔɔl.

¹³ Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee. ¹⁴ Bi nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, “Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pɔɔl. ¹⁵ Ti ban ke ni ni bibɔjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butɔb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pɔɔl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibɔr tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni.”

¹⁶ Le Pɔɔl aaninkpan aajapɔɔn ŋun baah kpokl pu na. Le u koo butɔb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pɔɔl. ¹⁷ Le Pɔɔl yin butɔb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipɔɔn na buen butɔb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibɔr tibaa. ¹⁸ Le uninkpel ngbaan di u buen butɔb aajab aapol chee, ki ti bui u, “Unaagbiija Pɔɔl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipɔɔn wee dan aa chee, u nan tuk si tibɔr tibaa.”

¹⁹ Le upol ngbaan chuu uŋaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, “Aa ban aa tuk mi bayaar?”

²⁰ Le u bui u, “Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pɔɔl bibɔjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibɔr tiken kpee. ²¹ Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii. Bijab bi jer imonko ilee na ga bɔr ki kiir Pɔɔl bi nan ku u. Bi mɔmɔk puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu, see bi ku u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi ηun saah ga len pu na.”

²² Le butɔb aajab aapol bui unachipɔɔn ngbaan, “Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibɔr ngbaan,” le ki cha u buen.

Baah di Pɔɔl buen Ubɔr Feliks chee pu na

²³ Le upol ngbaan yin waajab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butɔb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butɔb aajab bi joo tikpaatunn na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatinj ni, ²⁴ ki ban itaan tii Pɔɔl aan u li dinj ni, ki di u buen Ubɔr Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ηa u. ²⁵ Upol ngbaan nan ηmee kigbanj ke bi ti tii Ubɔr Feliks. U nan ηmee ke:

²⁶ “Min Klɔdius Laisias, m doon si Ubɔrkpaan Feliks. ²⁷ Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M ηun ke u ye Rom aanii la. Maah ηun kina na, le m di butɔb aajab buen aan ti ti nyan ni u, ²⁸ ki kpaan di u buen Juu yaab aabɔjirb aaninkpiib chee. M nan ban ke m ti bee baah len ke u ηa pu na. ²⁹ Baah jin u tibɔr na, le m bee ke waah ηa pu na, naa ηeer ti ku u, kaa ηeer ti di u ηa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u bii baakaal. ³⁰ Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah ηun kina na,

libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ŋa pu na.”

³¹ Tɔ, butɔb aajab ngbaan nan ŋa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pɔɔl buen Antipatris aatinj ni. ³² Naah woln kitaak na, le butɔb aajab bi chuun kitinj na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pɔɔl buen Siisarea aatinj ni. ³³ Baah ti fuu nima na, le bi di kigbanj ngbaan tii Ubɔr Feliks, ki di Pɔɔl kaan u chee. ³⁴ Ubɔr ngbaan nan karn kigbanj ngbaan, le ki baa Pɔɔl, “Aa nyan ni kilatinj ni?” Le Pɔɔl mu bui u, “M nyan ni Silisia aatinj ni la.” Waah ŋun ke u nyan ni Silisia aatinj ni na, ³⁵ le u bui u, “Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibɔr,” le ki tuk waatɔb aajab ke bi di Pɔɔl ŋa lidichal li Ubɔr Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

24

Juu yaab aah bii Pɔɔl pu na

¹ Iwiin injmu nan jer, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias dan Siisarea aatinj ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni lɔya ubaa dii u. Bi yin lɔya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubɔr Feliks aanimbiin ni, ki bii Pɔɔl. ² Le bi yin Pɔɔl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubɔr Feliks:

“Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tinjann, ki cha timi aatinj kee mɔ. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen. ³ Ti mɔmɔk nyi saah ŋani pu na, ki dooni si mbamɔm. ⁴ Maan len tibɔr ti li wiir. Maa ban ke ni ŋun si. Pɔɔn aabaa, ki li pel maah ban m len pu na. ⁵ Ti nyi ke Pɔɔl muk binib sakpen. U muk

Juu yaab bi bi dulnyaa wee məmək ni na, ki cha bi ηmō tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na aasan. Pəəl ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la. ⁶ U nan ban u bii Uwumbər Aadichal. Nima pu le ti chuu u. [Ti nan ban ti ji u tibər, timi aakaal aah dii pu na. ⁷ Le butəb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpəən ti chee, ⁸ ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee ki nan len waah ηa pu na.] Aa yaa jin u tibər ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibər ngbaan aah bi pu na.” ⁹ Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.

Pəəl aah tuk Ubər Feliks waabamən pu na

¹⁰ Le Feliks yoor unjaal ki tii Pəəl nsan ke u len.

Le Pəəl bui ke, “M nyi ke aa joo maanib ngbaan ηibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamən. ¹¹ M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbər. Naa jer iwiin kipiik ni ilee. Aa ga ηmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Maah nan bi Uwumbər Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitinj ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa. ¹³ Bi bii mi la, ki mu aa ηmaa mək ke baah len pu na gbii. ¹⁴ M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaaajatiib Aawumbər pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamən. M kii Moses aakaal məmək mu, ki kii tii Uwumbər aabənabtiib aah nan ηmee pu na məmək. ¹⁵ M kpa limakl ke Uwumbər ga fikr binib bi ηan na, ni bi kaa ηan na məmək nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la. ¹⁶ N-yoonn məmək m pəəni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbər ni binib chee.

17 “N̄ibin n̄ibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib bi ye bigiim na n̄imombil, ki toor kitork tii Uwumb̄or. 18 M nan buen Uwumb̄or Aadichal ni, m ti n̄a mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumb̄or. Maah n̄a kina na, le Juu yaab kan mi Uwumb̄or Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee. 19 Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah n̄a pu na kan, ni n̄an ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah n̄a pu na. 20 Bib̄ajirb aaninkpiib jin mi tib̄or Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si. 21 Maah nan si bi chee na, le m teen ke, ‘M pak ke Uwumb̄or ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tib̄or din.’ Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa n̄an.”

22 Feliks nan nyi Yesu aasan aab̄or. Le u bui bi, “M ga di cha kina la. But̄ob aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga n̄a tib̄or ngbaan pu na.” 23 U tuk but̄ob aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii P̄ool, ki taa joo u mp̄ōon, ki cha uj̄otiib li ter u ki tii u waah ban pu na.

24 Iwiin ilee aah jer na, le Ub̄or Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u ti yin ni P̄ool ke u dan nan len tib̄or ngbaan aan bi pel. Le P̄ool tuk bi baah ga n̄a pu ki gaa Yesu Kristo ki kii, 25 ki n̄a bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumb̄or ga ji binib m̄om̄ok tib̄or. P̄ool aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui P̄ool, “Ni n̄eer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si.” 26 Le Feliks dak ke nibaakan P̄ool ga tii u n̄imombil,

aan u piir u lii. Nima pu na, n-yoonn məmək kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibər.

²⁷ Nibin n̄ilee nan jer. Le ubər u bi yin u ke Posius Festus na dan nan leŋ Feliks aaleleŋ. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pəəl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

25

Pəəl aah len ke u ban ke Ubər kpaan Siisa ji waabər pu na

¹ Ubər Festus nan fuu Siisarea aatiŋ ni, u nan leŋ Ubər Feliks aaleleŋ. Waah bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem. ² Waah ti bi nima na, le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pəəl, ki gaŋ Ubər Festus ³ ke u pəən ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pəəl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nsan ponn ni. ⁴ Le Festus bui bi, “Ti laa beenin joo u Siisarea aatiŋ ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu ga ki labr buen nima. ⁵ U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u.”

⁶ Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatiŋ ni, ki ti fuu nima. Naah woln kitaak na, le u koo libəjil aadiik ni, ki ti kal ubəjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pəəl. ⁷ Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pəəl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyan. Le baa n̄maa mək ke baah len pu na gbii. ⁸ Le Pəəl bui ke, “Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbər Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabər kpaan Siisa.”

⁹ Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pɔɔl, “Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibɔr nima aa?”

¹⁰ Le Pɔɔl bui u, “M bi Ubɔrkpaan Siisa aabɔjir aadiik ni, nin chee ni n̄eer bi ji mi tibɔr na. Sin aabaa nyi ke maa n̄a Juu yaab bakaa. ¹¹ M yaa ba n̄a bakaa, bee m yaa ti ki n̄a tiwan ni n̄eer nkun na kan, maa ba ga ban ke m n̄mar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan n̄maa di mi n̄a biɲaal ni. M ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji mi tibɔr.”

¹² Le Ubɔr Festus len waakpambalb chee ke u lik waah ga n̄a pu na, nee aapuwɔb le u tuk Pɔɔl, “Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibɔr. Aa ga buen u chee, ni ti len ti.”

Ubɔr Festus aah tuk Ubɔr Agripa pu na

¹³ Naah n̄a iwiin ilee na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siisarea aatin̄ ni, bi nan doon Ubɔr Festus. ¹⁴ Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pɔɔl aabɔr ke, “Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni. ¹⁵ M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m len ke waabɔr bii. ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa n̄ani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tɔb la, aan u ti n̄un baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamɔn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal see ti puen jin u tibɔr kina. ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u

ɲa bakaa ki ti nyanɲ la. Ni mu aa ye kina. ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabɔr, ki mu ye uja u bi yin u ke Yesu na aabɔr pu la. Bi len ke u kpo. Pɔɔl mu beenin len ke u bi. ²⁰ Maa nan nyi maah ga ɲa pu ki bee tibɔr ngbaan na. Le m baa Pɔɔl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji u tibɔr nima aan waa kii? ²¹ Le u len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji u tibɔr. Nima pu le m cha butɔb aajab kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Ubɔrkpaan chee na.”

²² Le Ubɔr Agripa bui Festus, “M ban ke m ɲun uja ngbaan aah ga len pu na.”

Le Festus bui u, “Aa ga fe ɲun fen.”

Baah di Pɔɔl siin Ubɔr Agripa aanimbiin ni pu na

²³ Naah woln kitaak na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butɔb aajab aaninkpiib, ni kitin ni aaninkpiib dii bi, ki nyunɲi bi. Le bi mɔmɔk koo kidisakpen kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibɔr. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pɔɔl. Le bi joo ni u. ²⁴ Le Festus bui ke, “Ubɔr Agripa ni nimi bimɔk bi do na, ti mɔmɔk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni ɲeer ti ku u.

²⁵ Le m jin u tibɔr. Maah jin u tibɔr na, le m bee ke waa ɲa tiwan ni ɲeer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Ubɔrkpaan na ji u tibɔr. Nima pu le m ga cha u buen. ²⁶ Le m ban ke m ɲmee kigban tii maaninkpel ki tuk u Pɔɔl aabɔr. M mu aa nyi maah ga ɲmee pu na. Nima pu le m joo ni u, u nan tuk nimi waabɔr. Ubɔr Agripa, m ban ke aa lik waabɔr ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah

ga ηmee pu na. ²⁷ M yaa cha bi di unaagbiija buen Ubərkpaaan na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa ηan.”

26

Pɔɔl aah tuk Ubər Agripa waabamən pu na

¹ Tɔ, Ubər Agripa nan bui Pɔɔl, “Aa ga ηmaa tuk timi saabər aah ye pu na.”

Le Pɔɔl yoor uηaal ki doon u, ki bui ke, ² “Ubər Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamən na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn mi sakpen a. ³ M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na. Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamən pu na, le m kpa mpopiin. M gan si ke aa li kpa limər ki li pel maah ga len pu na.

⁴ “Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni. ⁵ Juu yaab məmək nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan məmək m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbaməm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga ηmaa tuk si kina. ⁶ M kpa limakl ke Uwumbər ga gbiin tipuur ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibər din. ⁷ Timi Juu yaab aanibol kipiik ni ηilee dooni Uwumbər nwiin pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuur ngbaan. Ubər Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi. ⁸ Ba ηa ni dak ke Uwumbər aan ηmaa fikr binib nkun ni?

⁹ “N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni ηan ke m pɔɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatiη aanii

na aayimbil. ¹⁰ Le m nan ŋa kina Jerusalem ponn ni. M nan buen Uwumbər aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbər aanib ki di ŋa tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan keei la. ¹¹ N-yoonn məmək m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee liŋuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti ŋa bi falaa.”

*Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 9.1-19; 22.6-16)*

¹² “Le Uwumbər aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na. Le m nan buen nima. ¹³ Ubər Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiihn nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na. ¹⁴ Le ti məmək lir kitin. Le m ŋun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ŋa aa ŋa mi falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.’ ¹⁵ Le m baa u, ‘Ndindaan, ŋma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u aa ŋa u falaa na. ¹⁶ Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki ji seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mək si n-yoonn mu choo na pu na. ¹⁷ M ga nyan si Juu yaab aanjaal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni, ki cha aa buen bi chee, ¹⁸ aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbɔmbɔɔn ni, ki cha bi li bi nwiihn ni, ki nyan bi kinimbɔŋ aanjaal ni, ki di bi ŋa Uwumbər aanjaal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbər di cha pinn bi baatunwanbir, ki ŋa bi waanib ponn ni bibaa, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.’ ”

Pɔɔl tuk bi waatuln aah bi pu na

¹⁹ “Ubər Agripa, maah kan lijinjiir aawan paacham pu na, le m kii Yesu aaməb. ²⁰ Njan, m tuk binib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan, ki tun lituln li ga mək ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatiŋ ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bɔ dii Judea aatim məmək ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina. ²¹ Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbər Aadichal ni, ki ban bi ku mi. ²² Le Uwumbər mu ter mi n-yoonn məmək ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye waaseeraadaan, ki tuk binib aabəŋ məmək waabər. M po tuk bi Uwumbər aabənabtiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga nan ŋa na, ²³ ke Kristo u ga gaa binib lii na ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibər ti ga woln binimbil na.”

²⁴ Pɔɔl aah len kina na, le Festus teen ke, “Pɔɔl, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar.”

²⁵ Le Pɔɔl bui u, “Ubər Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamən la. Naa ye uwaar aaliin. ²⁶ Ubər Agripa nyi tibər ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibər timina, tibaa aa bər u. Tibər ngbaan nan ŋa binib aanimbil ni la. ²⁷ Ubər Agripa, aa gaa Uwumbər aabənabtiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii.”

²⁸ Le Agripa baa Pɔɔl, “Aa dak ke naa pɔɔ m ŋa Kristo yoo la aa?”

29 Le Pɔɔl bui u, “M mee Uwumbɔr ke ni pɔɔye naa pɔɔye, aa ni binib bimɔk pel maah len pu dandana wee na, ɲa Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na.”

30 Le Ubɔr Agripa, ni Ubɔr Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal. 31 Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tɔb, “Uja ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲeer ti ku u, kaa ɲeer ti di u ɲa kiyondiik ni.”

32 Le Agripa bui Festus, “Uja ngbaan yaa kaa ba len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji u tibɔr kan, ti ba ga ɲmaa di u lii.”

27

Pɔɔl aah buen Rom aatinj ni pu na

1 Tɔ, bi nan len ke ti ga buen Ubɔrkpaan Siisa chee, Itali aatinj ni. Le bi di Pɔɔl ni binaagbiib biken tii butɔb aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butɔb aajab ngbaan aayimbil nan ye ke “Ubɔrkpaan aajab.” 2 Le ti koo buɲɔb ni. Buɲɔb ngbaan nyan ni kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aatinj ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aatinj aanii, ki nyan ni Tesalonika aatinj ni. 3 Naah woln kitaak na, le ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butɔb aajab aaninkpel Julius gee Pɔɔl aabɔr, ki cha u buen uɲɔtiib chee nima, u ti kan waah ban pu na. 4 Tɔ, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti peɲ lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi. 5 Le ti jer Silisia aatinj, ni Pamfilia aatinj, ki ti fuu Mira aatinj ki bi Lisia aatinj ni na. 6 Taah ti fuu nima na, le butɔb

aajab aaninkpel ngbaan kan buṅɔb bu nyan ni Aleksandria aatinj ni, ki ga buen Itali aatinj ni na. Le u cha ti mɔmɔk koo buṅɔb ngbaan ponn ni.

⁷ Buṅɔb ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pɔɔ la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatinj chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti penj lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatinj, ⁸ ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pɔɔ sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolonj kibaa ni, bi yin ki ke Kilolonj Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatinj ni.

⁹ Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamɔlul daal, buyoonn kibunj ga ŋmaa fii na. Naa ba nan ŋan ke ti ki li joo buṅɔb. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pɔɔl sur bi ke, ¹⁰ “Njɔtiib, ti yaa ki joo buṅɔb kan, m nyi ke ti ga kan linimaln. Njitun ni buṅɔb na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni.” ¹¹ Le butɔb aajab aaninkpel aa kii Pɔɔl aah len pu na. U kii unjɔdaan ni binjɔŋaab aaninkpel aah len pu na la. ¹² Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa ŋan ti li bi kilolonj ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni ŋan ti nyan kilolonj ngbaan ponn ni, ki pɔɔk tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitinj ki bi Krete aadikl paab na. Kilolonj bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni ŋan ke timi aajɔb li bi ki ponn ni. Kilolonj ngbaan aah bi liwilir wɔb pu na, nima le libuln aan ŋmaa pii timi nima.

Libupɔɔl aah muk timi buṅɔb ni pu na

¹³ Le libuln li kaa pɔɔ na nyan ni ŋŋangii wɔb. Le bi bui ke ni ŋeer ke ti nyan kilolonj ngbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buṅɔb na, le ki di siir. Bi nan

joo bu kpak Krete aadikl ngbaan chee la. ¹⁴ Naah kpee siib na, le libupɔpɔɔl nyan ni ηŋangan wɔb ki daar choo, ¹⁵ ki daar yeŋni bunɔb na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan ηmaa chuun. Le ti cha bu jɔnn libuln. ¹⁶ Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kɔda, li bi ηŋangan wɔb. Ti nan peŋ lidikl ngbaan, le libuln aa ki pii timi ki pɔɔ. Le timi aanɔsakupem dar bunɔb waatiib bubaa. Taah peŋ lidikl ngbaan na, le ti chuu yoor bunɔb waatiib na ηa busakupem ni. ¹⁷ Bi nan di iŋmin gbin punn punn busakupem na. Litambol nan dɔ nnyun ni, Libia aatiŋ chee, le bi dak ke nibaakan bunɔb na ga dii litambol ngbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln bunɔb aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jɔnn libuln. ¹⁸ Libuln nan beenin daar ki pɔɔ, le bunɔb na yeŋni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni ηitun na ki di mee lii nnyun ni; ¹⁹ ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan bunɔb aawan mu ki di lii nnyun ni. ²⁰ Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa ηmaa kan nwiin, kaa waa ηiŋmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga ηmar.

²¹ Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, “Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li ηan. Timi aawan aa ba ga bii. ²² Tɔ, m ganj nimi la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Bunɔb ngbaan baanja le ga bii. ²³ M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee, ²⁴ ki bui mi, ‘Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni.

Uwumbər ga cha binib bimək bi buṅəb bue ponn ni na ḡmar, saanimbaak pu.’ ²⁵ Njətiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbər ga ḡa waah tuk mi pu na. ²⁶ Libuln mu ga daa buṅəb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu.”

²⁷ Tə, libupəpəəl ngbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln nan buenin joo timi nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ngbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biṅəḡaab dak ke ti yak kitiṅ kibaa ni. ²⁸ Le bi ban bi təṅ lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di ḡḡmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki təṅ lik, ki ḡaṅ ḡitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki təṅ lik, ki ḡaṅ ḡitaa imonko inaa ni kipiik. ²⁹ Le bi dak ke nibaakan buṅəb ngbaan ga duur ḡitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin iḡmin inaa pu, ki di gbin liṅəjuul, le ti doon tam kitiṅ, ki joo bu. Bu aan ki ḡmaa chuun. Baah ḡa kina na, le bi mee Uwumbər ke u cha kitaak woln. ³⁰ Le biṅəḡaab ban ke bi loon nyan buṅəb na ni. Le bi chuu nyan buṅəb waatiib na di deen nnyun pu, ki ḡmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liṅəyil pu. ³¹ Tə, Pəəl nan bee baah ban bi ḡa pu na, le ki bui butəb aajab ni baaninkpel, “Biṅəḡaab ngbaan yaa nyan buṅəb ngbaan ponn ni kan, naan ḡmaa ḡmar.” ³² Waah len kina na, le butəb aajab chuu buṅəb waatiib na aaḡmin gii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.

³³ Kichakpinaanyeek ni le Pəəl ḡaṅ bi məmək ke bi pək bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, “Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul buməb. ³⁴ Ni pək nibaa ki ji pəkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpəən. Nibaa aan ḡa unii ubaa do ponn ni.” ³⁵ Pəəl aah len kina na, le u yoor

boroboro, ki doon Uwumbər bi məmək aanimbil ni, ki gii ki ηman. ³⁶ Waah ηa kina na, le bi məmək chuu bibaa, ki mu jin tijikaar. ³⁷ Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buᅇob ngbaan ponn ni. ³⁸ Le bi məmək ηman ti bab. Baah ηman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buᅇob ngbaan yook la.

Timi aanᅇb aah bii pu na

³⁹ Kitaak aah woln na, le ti kan kitin. Le binᅇaab aa nyi kitin ngbaan ni. Le bi kan kilolon. Litambol mu dᅇ kilolon ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pᅇon bibaa ki cha buᅇob na ti nyal litambol ngbaan paab. ⁴⁰ Le bi chuu geei tikur na aanmin, le ti bee nnyun ni. Le bi chuu gbiln tinᅇpann aanmin, ki nan di likekeln gbin linᅇyil ndᅇ pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buᅇob chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen. ⁴¹ Litambol libaa nan dᅇ nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le linᅇyil chᅇb lipaab, kaan ki ηmaa chuun. Tinyunkpenn nan gbaa buᅇob na le linᅇjuul ti wii.

⁴² Tᅇ, butᅇb aajab nan dak ke nibaakan binaag-biib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ηmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi məmək. ⁴³ Butᅇb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pᅇl, nima pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ηmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan; ⁴⁴ ke binib bi kaa ηmaa wo nnyun na nyoon ηikpan, ni ηinᅇbək, ki li cha nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ηa kina. Le ti məmək ti nyan.

28

Taah fuu Malta aatiŋ ni pu na

¹ Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta. ² Le kitinŋ ngbaan aanib gaa timi ki ŋa timi tinŋann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi. ³ Le Pɔɔl ti peei ni idɔ nan di ŋa mmii ni. Waah di i ŋa mmii ni na, le i tonŋ. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab uŋaal, ki jɔn. ⁴ Waah juu dab uŋaal ki jɔn na, le kitinŋ ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui tɔb ke uja ngbaan ye unikur, le ki nyan ni nnyusakpem ni; Uwumbɔr mu aan cha u ŋmar. ⁵ Tɔ, Pɔɔl nan gbɔk uŋaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ŋa u nibaa. ⁶ Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ŋa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpaln unii.

⁷ Tɔ, kitinŋ ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ŋa timi tibulchinn iwiin itaa. ⁸ Ute nan bun, ki dɔ kidiik ni. Uwɔn nan ton, le u peel nsin. Pɔɔl nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbɔr tii u, ki ti di uŋaal paan u pu, le u pɔɔk. ⁹ Pɔɔl aah ŋa kina na, le bibum biken bi bi lidikl ngbaan aatiŋ ni na mu dan Pɔɔl chee, le u cha bi mu pɔɔk. ¹⁰ Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.

Taah nyan Malta aadikl pu ki buen Rom aatiŋ ni pu na

¹¹ Ti nan bi nima inŋmal itaa, le bunɔb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln yoonn. Bu nyan ni kitinŋ kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi nan

yin bunɔb ngbaan ke “Bijaam.” Le ti koo bu ni, ki buen. ¹² Ti nan ti fuu kitin kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa, ¹³ le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitin kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwɔb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitin kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli. ¹⁴ Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi gan timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitin ki buen Rom aatin ni. ¹⁵ Yesu aanib bi nan bi Rom aatin ni na nan nɔn ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyan ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pɔɔl aah kan bi na, le u doon Uwumbɔr, ki kan lipobil.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Rom aatin ni pu na

¹⁶ Tɔ, ti nan ti fuu Rom aatin ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pɔɔl koo kidiik kibaa ni, le butɔb aaja ubaa si kii u.

¹⁷ Iwiin itaa aah jer na, le Pɔɔl yin Juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, “Nnaabitiib, maa nɔa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaajatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi nɔa Rom yaab aanɔal ni. ¹⁸ Bi nan jin mi tibɔr, le ki bee ke maa nɔa bakaa, naa nɔer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi. ¹⁹ Le Juu yaab aa kii ke bi di cha mi. Nima pu na, m len ke m ban ke Ubɔrkpaan Siisa le ji mi tibɔr ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee. ²⁰ Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len tɔb chee tibɔr. Timi Israel yaab kpa limakl ke unii u ga gaa

timi lii na ga dan. Limakl ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee.”

²¹ Le bi bui u, “Judea aatin aanib aa ηmee saabər kigban ni tii ni timi. Tina aabo ubaa aa nyan ni nima, ki nan tuk timi saabər, kaa len tibəbir aa pu.

²² Ti nyi ke bi len ntim məmək ponn ni ke saah dii nsan mu na aa ηan. Nima pu na, ti ban ti ηun tibər ti bi aaməb ni na.”

²³ Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pəəl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibər kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər, ke Moses ni Uwumbər aabənabtiib nan ηmee Yesu aabər, Uwumbər Aagban ponn ni. Pəəl nan pəəni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii. ²⁴ Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii. ²⁵ Le bi kpak təb kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pəəl aadiik ni na, le u bui bi, “Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha waabənabr Aisaya tuk niyaajatiib mbamən. ²⁶ U nan tuk Aisaya ke, ‘Li cha ti tuk binib ngbaan ke Uwumbər len ke: Ni ga pel ki pel, kaan bee maaliin aatataa.

Ni ga lik ki lik, kaan li waa.

²⁷ Binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaa la.

Bi ηub binimbil, kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ηun,

kaa ban ke bisui bee maaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii maasan,

aan m tii bi laafee.’ ”*

²⁸ Pəəl nan ki bui bi, “M ban ke ni bee ke Uwumbər tun mi ke m buen binib bi kaa ye Juu

* **28:27** : Lik Aisaya 6.9-10.

yaab na chee, ki ti tuk bi waabɔr, aan bi mu ηmar. Bima le ga ηun.”

[²⁹ Pɔɔl aah len kina na, le Juu yaab ngbaan nyan waadiik ni, ki beenin kpak tɔb kinikpakpak sakpen.]

³⁰ Pɔɔl nan bi kidiik ngbaan ponn ni ηibin ηilee. U nan pan ki pu, le ki bi ki ni. Le binib choo nan manni u nima. Le u gaa bi mɔmɔk ni mpopiin. ³¹ U nan beenin tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ni Tidindaan Yesu Kristo aabɔr, ki nan kpa lipobil ki len. Ubaa mu aa bui ke u di cha.

Uwumbor aagban **Bible without Deuterocanon in Konkomba**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68fach5fdf4a